

ZABEZPIECZENIE SPOŁECZNE
Teoria, Prawo, Praktyka

Zeszyty Naukowe
Zakładu Zabezpieczenia Społecznego IPS UW

Rada Programowa

József Hajdú, prof., Uniwersytet Szeged, Węgry
Inetta Jędrasik-Jankowska, prof., Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Warszawski, Polska
Yves Jorens, prof., Uniwersytet w Gandawie, Belgia
Nicole Kerschen, prof. Uniwersytet w Paryżu, Francja
Miroslaw Księżopolski, prof., Instytut Polityki Społecznej, Uniwersytet Warszawski, Polska
Simon Roberts, prof., Uniwersytet w Nottingham, Wielka Brytania
Beata Samoraj-Charitonow, dr, Instytut Polityki Społecznej, Uniwersytet Warszawski, Polska
Krassimira Sredkova, prof., Uniwersytet w Sofii, Bułgaria
Tadeusz Szumlisz, prof., Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Polska
Andrzej M. Świątkowski, prof., Uniwersytet Jagielloński, Kraków, Polska
Jerzy Wrątny, prof., Instytut Pracy i Spraw Socjalnych w Warszawie, Polska

Recenzenci współpracujący

Bożenna Balcerzak-Paradowska, prof., Instytut Pracy i Spraw Socjalnych w Warszawie, Polska
Zofia Czepulis-Rutkowska, dr, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych w Warszawie, Polska
József Hajdú, prof., Uniwersytet Szeged, Węgry
Inetta Jędrasik-Jankowska, prof., Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Warszawski, Polska
Yves Jorens, prof., Uniwersytet w Gandawie, Belgia
Nicole Kerschen, prof. Uniwersytet w Paryżu, Francja
Miroslaw Księżopolski, prof., Instytut Polityki Społecznej, Uniwersytet Warszawski, Polska
Grażyna Magnuszewska-Otulak, dr, Instytut Polityki Społecznej, Uniwersytet Warszawski, Polska
Simon Roberts, prof., Uniwersytet w Nottingham, Wielka Brytania
Beata Samoraj-Charitonow, dr, Instytut Polityki Społecznej, Uniwersytet Warszawski, Polska
Krassimira Sredkova, prof., Uniwersytet w Sofii, Bułgaria
Andrzej M. Świątkowski, prof., Uniwersytet Jagielloński, Kraków, Polska
Tadeusz Szumlisz, prof., Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Polska
Jerzy Wrątny, prof., Instytut Pracy i Spraw Socjalnych w Warszawie, Polska
Cezary Żołędowski, prof., Instytut Polityki Społecznej, Uniwersytet Warszawski, Polska
Maciej Żukowski, prof., Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Polska

Kolegium redakcyjne

Redaktor naczelna: *prof. UW dr hab. Gertruda Uścińska*
Sekretarze redakcji: *mgr Olga Kamińska, mgr Janina Petelczyc, mgr Paulina Roicka*
Redaktor: *mgr Beata Kaczyńska*
Redaktor statystyczny: *dr Zofia Szweda-Lewandowska*

Redaktor tematyczny

Redaktor zeszytu: *prof. UW dr hab. Gertruda Uścińska*
Sekretarz zeszytu: *mgr Paulina Roicka*

Adres redakcji

Zabezpieczenie Społeczne. Teoria, Prawo, Praktyka. Zeszyty Naukowe Zakładu Zabezpieczenia Społecznego IPS UW

Instytut Polityki Społecznej UW, 00-927 Warszawa, ul. Nowy Świat 67
tel./fax +48 22 826-66-52; +48 22 552-02-86
e-mail: zeszytynaukowezs@gmail.com <http://www.ips.uw.edu.pl/o-ips/zss/strona-5.html>

Numer sfinansowany przez Instytut Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego

Wersja papierowa jest pierwotną wersją czasopisma. Wszystkie teksty są recenzowane.
Artykuły zamieszczone w Zeszytach Naukowych ZZS IPS UW wyrażają opinie własne autorów.

© by Instytut Polityki Społecznej Uniwersytet Warszawski

ISSN 2299-2332

Projekt okładki: Krzysztof Janek

Skład i łamanie: Ewa Ryczywska

Druk i oprawa:
Dom Wydawniczy ELIPSA,
ul. Inflancka 15/198, 00-189 Warszawa
tel./fax 022 635 03 01, 022 635 17 85
e-mail: elipsa@elipsa.pl, www.elipsa.pl

Spis treści

Gertruda Uścińska Od redaktor naczelnej Zeszytów Naukowych Zakładu Zabezpieczenia Społecznego IPS UW „Zabezpieczenie Społeczne. Teoria, Prawo, Praktyka”	5
Gertruda Uścińska Foreword by the General Editor of the Journal of Social Security Department, University of Warsaw, „Social Security. Theory. Law. Practice”	7
STUDIA I PROBLEMY	
Bernd Schulte Long-term care – German experience and the experiences of the other European countries	9
Zofia Czepulis-Rutkowska Opieka długoterminowa. Wymiar europejski	14
Gertruda Uścińska LTC – ocena funkcjonowania prawnego na potrzeby rewizji rozporządzenia nr 883/2004 (Think Tank Report 2012) – abstrakt z europejskiego raportu „Legal impact assessment for the revision of Regulation 883/2004 with regard to the coordination of long-term care benefits. Analytical Study 2012” (autorzy: Yves Jorens (ed.), Bernhard Spiegel (ed.), Jean-Claude Fillon, Grega Strban)	23
Beata Samoraj-Charitonow Zmiany tendencji w wypłacie rent z tytułu niezdolności do pracy w kontekście spójności społecznej	28
Rafał Bakalarczyk Opieka długoterminowa wobec niepełnosprawnych dzieci	37
SPRAWY MIĘDZYNARODOWE (UE, MOP, RE)	
Janina Petelczyc Działania Komisji Europejskiej w zakresie zagadnień społecznych	55
Paulina Roicka Ocena Komitetu Praw Społecznych Rady Europy dotycząca przestrzegania przez Polskę postanowień Europejskiej karty społecznej	60
Janina Petelczyc Międzynarodowa Organizacja Pracy – najnowsza aktywność w sprawach społecznych	67
ORZECZNICTWO	
Gertruda Uścińska Zagadnienia opieki długoterminowej w orzecznictwie ETS	71
Paulina Roicka Prawo rolników do świadczenia pielęgnacyjnego w orzecznictwie sądów polskich	75
Konrad Kijewski Świadczenie pielęgnacyjne w kontekście najnowszego orzecznictwa sądów polskich	78
RECENZJE	
Sylwia Daniłowska Mirosław Książkowski, Wspólnie czy osobno? Rozważania o polityce społecznej	82
Olga Kamińska Lech Kacprzak, Jacek Knopek (red.), Bezpieczeństwo państw a procesy migracyjne	86
MISCELLANEA	
Janina Petelczyc Prace Komisji Europejskiej w zakresie opieki długoterminowej	88
Paulina Roicka Działania Komisji Europejskiej w obszarze koordynacji świadczeń zdrowotnych. Rozmowa z Marzeną Matyją, przedstawicielem Komisji Europejskiej	93
ROZMOWY Z EKSPERTAMI	
Rafał Bakalarczyk LTC – stan obecny i projekty na przyszłość. Rozmowa z senatorem RP Mieczysławem Augustynem	97
Olga Kamińska Polityka senioralna. Rozmowa z Krzysztofem Więckiewiczem, dyrektorem Departamentu Pożytku Publicznego w MPiPS	100
KRONIKA WYDARZEŃ	
Stefan Kołucki Debata studencko-ekspertcka Zakładu Zabezpieczenia Społecznego IPS UW oraz Studenckiego Koła Naukowego Pracy i Zabezpieczenia Społecznego „Solidaritäts”	107
NOWOŚCI WYDAWNICZE	
Marta Witek Przegląd krajowych i zagranicznych nowości wydawniczych	112
Sylwia Daniłowska Przegląd krajowych nowości wydawniczych	120

Table of Contents

Gertruda Uścińska	
Foreword by the General Editor of the Journal of Social Security Department, University of Warsaw, "Social Security. Theory. Law. Practice"	7
STUDIES AND PROBLEMS	
Bernd Schulte	
Long-term care – German experience and the experiences of other European countries	9
Zofia Czepulis-Rutkowska	
Long-term care. European Dimension	14
Gertruda Uścińska	
LTC – assessment of the functioning of the legal aspect of the need for revision of Regulation 883/2004 (Think Tank Report 2012) – Abstract of the report of the European "Legal impact assessment for the revision of Regulation 883/2004 with regard to the coordination of long-term care benefits. Analytical Study 2012" (authors: Yves Jorens (ed.), Bernhard Spiegel (ed.), Jean-Claude Fillon, Grega Strban)	23
Beata Samoraj-Charitonow	
Time trends in the payment of disability benefits to work in the context of social cohesion	28
Rafał Bakalarczyk	
Long-term care adressed to disabled children	37
INTERNATIONAL AFFAIRES (EU, ILO, CE)	
Janina Petelczyc	
The activities of European Commission in the field of social issues	55
Paulina Roicka	
Conclusions of the European Committee of Social Rights Council of Europe concerning compliance of social rights	60
Janina Petelczyc	
International Labour Organization – latest activities in social issues	67
CASE-LAW	
Gertruda Uścińska	
Long-term care issues in the case law of the ECJ	71
Paulina Roicka	
The right of farmer to care allowance in the jurisprudence of the Polish Courts	75
Konrad Kojewski	
A nursing benefit in the context of the recent case law of the Polish Courts	78
BOOK REVIEWS	
Sylvia Daniłowska	
Mirosław Książkowski, Together or separately? Considerations of social policy	82
Olga Kamińska	
Lech Kacprzak, Jacek Knopek (eds), Security of states and migration processes	86
MISCELLANEA	
Janina Petelczyc	
Information about works on long-term care in European Commission	88
Paulina Roicka	
The European Commission and the activities in the field of coordination of LTC. An interview with Marzena Matyja, the representative of the European Commission	93
INTERVIEWS WITH EXPERTS	
Rafał Bakalarczyk	
LTC – current frame and future projects. An interview with Mieczysław Augustyn, Polish Senat	97
Olga Kamińska	
Elderly Policy. An interview with Krzysztof Więckiewicz, Director of Department of Public Benefit in Ministry of Labour and Social Policy	100
THE CHRONICLE OF EVENTS	
Stefan Kołucki	
Students and experts debate organized by the Department of Social Security Institute of Social Policy University of Warsaw and the Students Association of Labour and Social Security "Solidaritatis"	107
NEW PUBLICATIONS	
Marta Witek	
Review of polish and foreign new publications	112
Sylvia Daniłowska	
Riev of Polish new publications	120

Od redaktor naczelnej Zeszytów Naukowych Zakładu Zabezpieczenia Społecznego IPS UW „Zabezpieczenie Społeczne. Teoria, Prawo, Praktyka”

GERTRUDA UŚCIŃSKA
Instytut Polityki Społecznej UW

Oddajemy do rąk Czytelników drugi numer Zeszytów Naukowych Zakładu Zabezpieczenia Społecznego Instytutu Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego *Zabezpieczenie Społeczne. Teoria, Prawo, Praktyka*. Jego zakres przedmiotowy obejmuje zagadnienia teoretyczne, prawne praktyczne z tego obszaru. Należy przypomnieć, że ten periodyk naukowy powstał z inicjatywy studentów, magistrantów i doktorantów zajmujących się problematyką szeroko rozumianego zabezpieczenia społecznego, a także ludzi nauki. Wpisuje się on w kontekst aktywności akademickiej podejmowanej i realizowanej w takiej formie w innych obszarach naukowych na Uniwersytecie Warszawskim. Jest też dopełnieniem tytułów wydawniczych będących już na rynku.

Merytoryczna część tego czasopisma naukowego została przygotowana i opracowana na podstawie ostatnio podejmowanych działań prawnych i pozaprawnych w Polsce oraz w innych krajach Unii Europejskiej dotyczących zabezpieczenia społecznego, ze szczególnym uwzględnieniem opieki długoterminowej (*Long-Term Care – LTC*). Zgodnie bowiem z przyjętą koncepcją w każdym numerze podejmuje się wiodący temat badawczy.

W obecnym stanie prawnym i faktycznym żadne państwo członkowskie nie posiada wyczerpującej, jasnej i szerokiej definicji opieki długoterminowej. Jednocześnie ryzyko niesamodzielności, którego skutków zajęcia dotyczy ta opieka, nie pasuje do klasycznej struktury dotychczasowego katalogu ryzyka socjalnego.

W badaniach europejskich z tego zakresu, w szczególności w ramach projektu „Training and Reporting on European Social Security” (trESS), podnosi się, że wypracowanie jednolitej i wspólnej definicji LTC jest kluczowym i jednocześnie trudnym zadaniem, jakie stoi przed współczesną polityką społeczną. Trzeba bowiem pamiętać, że sprawy te są częścią integralną życia społecznego i zasługują na podejmowanie nie tylko w ujęciu krajowym, ale także unijnym, czy szerzej światowym.

Redakcja przyjęła, że teksty zawarte w tym numerze czasopisma powinny:

- zwiększać wiedzę na temat LTC wśród różnych odbiorców,
- przedstawiać analizę prawną, społeczną i ekonomiczną dotyczącą różnych aspektów opieki długoterminowej,
- stanowić wymianę informacji na temat aktualnych działań podejmowanych na poziomie krajowym i międzynarodowym w tym obszarze.

W dziale *Studia i Problemy* omawiamy podjęte przez autorów – ekspertów w dziedzinie zabezpieczenia społecznego ważne zagadnienia teoretyczne, prawne i praktyczne dotyczące LTC. Teksty te odnoszą się do sytuacji w krajach europejskich oraz regulacji UE z tego zakresu.

W dziale *Sprawy Międzynarodowe* zostały przedstawione aktualne zagadnienia, którymi zajmuje się obecnie Unia Europejska, Międzynarodowa Organizacja Pracy i Rada Europy, ze szczególnym uwzględnieniem opieki długoterminowej.

Analizy prawne wymagają przedstawienia oceny ich funkcjonowania, dokonanej przez sądy krajowe i międzynarodowe. Ważnym działem naszego czasopisma naukowego jest analiza orzecznictwa, w którym prezentowane są wyroki sądów polskich i europejskich z zakresu zabezpieczenia społecznego i ich wpływ na praktykę stosowania prawa zabezpieczenia społecznego (dział *Orzecznictwo*). W tym numerze prezentowana jest analiza orzecznictwa podejmującego różne aspekty LTC.

W dziale *Nowości Wydawnicze* publikujemy informacje o nowych książkach, a także artykułach publikowanych w czasopismach naukowych, ze szczególnym uwzględnieniem wydawnictw zagranicznych. Dział *Miscellanea* zawiera informacje dotyczące funkcjonowania systemu zabezpieczenia społecznego, głównie o pracach Komisji Europejskiej w sprawach LTC. Przedstawiono także rozmowę z funkcjonariuszem KE odpowiedzialnym za sprawy opieki zdrowotnej oraz opieki długoterminowej. W części *wywiady, rozmowy z ekspertami polskimi*, którzy podejmują działania mające na celu kompleksowe uregulowanie zasad organizacji i funkcjonowania LTC, zaprezentowano rozmowy z przedstawicielem Senatu oraz Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

Czasopismo podejmuje współpracę z ekspertami z kraju i z zagranicznych ośrodków akademickich. W związku z tym uznano, że niektóre teksty i opracowania będą publikowane także w języku angielskim. W tym numerze pisma zamieszczamy tekst prof. B. Schulte z Research Fellow at the Max Planck Institute for Foreign and International Social Law na temat zagadnień dotyczących opieki długoterminowej. Przyjęto także zasadę, że wszystkie artykuły będą zawierały streszczenie w języku angielskim.

Mając na celu jak najszerszą integrację rodziny europejskiej specjalizującej się w problematyce zabezpieczenia społecznego w aspektach prawnych i pozaprawnych, zachęcamy do przedstawienia uwag oraz propozycji działań na przyszłość w celu rozwoju tego periodyku naukowego. Pismo jest otwarte na współpracę ze studentami, doktorantami i wyższą kadrą akademicką uczelni polskich i zagranicznych.

**Foreword by the General Editor
of the Journal of Social Security Department,
University of Warsaw,
„Social Security. Theory. Law. Practice”**

GERTRUDA UŚCIŃSKA
Instytut Polityki Społecznej UW

We are glad to present the second issue of the Journal issued by the Social Security Department of the University of Warsaw, entitled *Social Security. Theory. Law. Practice*, which will cover in its scope the theoretical, legal and practical aspects of social security. This journal is the result of the engagement and initiative on the part of both the students, graduates and Ph.D. students interested in social security and the social security scholars postulating the need for a broad and complex approach to social security in its different aspects and dimensions. It is important to underline that this Journal is mostly the result of academic activity and research undertaken by young persons, supported here by experienced scholars and experts in the field. The Journal follows similar projects at the University of Warsaw offers a new title in the field of academic research on social security legislation, theory and practice.

The main focus of the second issue of the Journal is on the topic of long-term care (LTC) in its legal and social aspects. It is inspired by a number of legal and extra-legal initiatives and activities in Poland and the European Union which address the broad problem of long-term care.

In the current legal framework, none of the Member States of the EU has a clear and comprehensive definition of LTC. At the same time, the risk of dependence which lies at the heart of LTC is not fully covered by any classical social risk catalogued in the current provisions on social security.

In the European research projects, especially the Training and Reporting on Social Security (TRESS) project, an effort was made to establish a unified and coherent definition of the long-term care and such definition is seen to be of crucial importance and yet very difficult to elaborate. It is also important to remember that the risk in question constitutes an integral part of life of the European citizens and should be addressed both at the national level and at a more broad level.

The editorial board of the Journal wishes to reflect in this issue the following major goals:

- rising awareness and improving knowledge on LTC in different target groups;
- undertaking legal, social and economic analytical studies on different aspects of LTC;
- enable the exchange of information on current developments in the area of LTC.

The academic part of this Journal follows the steps and decisions, both legal and outside legislative process, in the area of LTC in Poland and Europe, with an emphasis on the developments in the LTC policy in Poland and other EU Member States. The problems discussed are of vital importance for the society and should be examined, as we believe, not only in their national dimension, but also from the European and global perspective.

The *Studies and Problems* section includes here some important theoretical and legal problems in the field of LTC raised by prominent European experts and scholars as well as students and graduates. The papers included address both the current situation in Poland and the broader European perspective.

Since the aim of this Journal is also to update readers on the current international developments, the *International Affairs section focuses* on the issues that are currently addressed by the European Commission, International Labour Organization and the Council of Europe. In the present issue, the focus is on LTC.

Legal studies demand that the evaluations and interpretations of law made by Courts and Tribunals are presented and interpreted. Analyzing case-law is an important part of this Journal and the *Case-Law* section focuses on the impact of current jurisprudence on LTC. To fulfill the task of informing students and scholars, the *New Books* section informs on new titles (both books and articles in academic journals) in the field, with a focus on foreign titles. From the point of view of dissemination of knowledge and information, this section is an important element of our project.

The *Miscellaneous* section will include various kinds of information on the functioning of social security schemes, in this issue mostly on the projects related to LTC and undertaken in the European Commission.

It appears to us that an important part of this Journal that deserves attention is formed by *the interviews with accomplished experts* from the field, both Polish and European ones. We wish to present their opinions on current policy issues as well as academic cooperation and research in the field of social security. In the present issue, the subject of LTC will be discussed with a representative of the Senate and the representatives of the Ministry of Labour and Social Policy.

The initiative to start a new title in the field of social security studies has been supported by numerous experts and acclaimed scholars all over Europe, who agreed to cooperate on different levels, also by contributing articles that will be published here in English. In this second issue of the Journal, we include an article by Professor B. Schulte, a Research Fellow at the Max Planck Institute for Foreign and International Social Law. Professor Schulte discusses different aspects of LTC. Moreover, all the articles published in the Journal are followed by their summaries in English.

The present Journal is open for cooperation with students, academic staff and scholars in Poland and abroad. We aim at integrating the European community of people interested in social security policies and schemes, their legal and social aspects. We invite commentaries, proposals and contributions and we hope to further develop and improve this academic Journal.

Long-term care – German experience and the experiences of other European countries*

BERND SCHULTE
trESS Visiting Expert

SUMMARY: *Background Paper for the Polish trESS (Training and Reporting on European Social Security) Seminar “Current problems of the co-ordination of social security systems”, Warsaw, Social Insurance Institution (ZUS) – Main Headquarters, 14. June 2013.*

Long-term care (LTC) – a new social risk

The development of LTC benefits and services constitutes one of the main testing grounds for the innovative capacities of European welfare systems.

To date, LTC/dependency has been a social risk not adequately covered by the majority of European social welfare systems. That means that many Member States in their current state are largely unable to satisfy the needs of an increasing number of care-dependent people.

The OECD defines LTC care as a range of services required by persons with a reduced degree of functional capacity, physical or cognitive, and who are consequently dependent for an extended period of time on help with basic activities of daily living (this definition being the product of concerted efforts between the OECD Secretariat, governmental delegates and experts from OECD countries).

LTC can be part both of the private sphere, where solely members of the core family, relatives, friends, neighbours and other non-professional persons are responsible for providing unpaid informal care, but it can also be considered as a *collective responsibility* and, in accor-

dance, as a task for the state with respect to organising, financing and providing formal care.

Though most EU Member States have set up different kinds of social security systems, which provide, among others, benefits intended to provide for sick, frail and elderly people as well as for persons with disabilities who are dependent on the help of third parties, the bulk of caring services dealing with the above-mentioned basic activities of daily living is still provided by, mostly female, family members and other informal carers (“daughter’s care”).

However, there are limits to what these informal carers can do, especially when dependency is very severe, for instance because of dementia (e. g. Alzheimer disease).

In addition, there is a growing need for formal LTC care because of the demographic development, i. e. higher life expectancy and lower natality, social change, e. g. the increasing both geographical and professional mobility as well as the rising participation of women in the labour market and in the economy, in general. There are changes of life-styles, too, for instance a trend towards individualisation and an increase in the number of singles and single householders.

* Jest to rozszerzony tekst wystąpienia dr. Bernd Schulte na seminarium pt. *Aktualne problemy koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego*, zorganizowanym w Warszawie w dniu 14 czerwca 2013 r. przez IPiSS, ZUS oraz Uniwersytet w Gandawie w ramach realizacji projektu *Training and Reporting on European Social Security*. Autor wyraził zgodę na opublikowanie tekstu w Zeszytach Naukowych. Dr. Bernd Schulte, Consultant, 1980–2011 Research Fellow at the Max Planck Institute for Foreign and International Social Law; Marbachstrasse 15 A, D-81369 Munich (Germany), T: +49 (0)89-760 57 91; M: +49 (0)179-593 85 96; E: dr.bernd.schulte@t-online.de

considerable or permanent assistance, additional support was only provided by social assistance schemes. The second part of the actual LTC scheme is based on regional law and still is characterized, to a certain extent, by social assistance. In accordance, the main pillar of the system is a tax-financed cash benefit scheme aiming at covering part of the additional care-related expenses in order to improve the opportunities of self-determination for all persons in permanent need of care. (In so far as the Austrian scheme has improved the situation of persons in need of care by giving them better self-determination and more freedom of choice in organizing their own individual care situations it is in conformity with the principles governing the *United Nations' Convention on the Rights of Persons with Disabilities* of 2006, which stresses the principles of self-determination and autonomy of the individual as core elements of human dignity and which must be taken into consideration by all EU Member States in which this convention is legally binding, for instance in Germany since 26 March 2009.)

In a most recently published study on international standard setting and innovations in social security which dealt in particular with new social risks the national trESS-expert for Austria *Walter Pfeil* characterized the Austrian LTC scheme as having been built upon already existing structures both at federal and regional level. The scheme is based upon a strict separation between LTC care benefits and sickness benefits (as in Germany), though there are many links to the sickness scheme. The Austrian scheme provides clear legal entitlements to cash benefits, which can be drawn without

any qualifying periods, without means-testing and irrespective of age conditions. However, there are only rather few legal entitlements to LTC benefits in kind, and professional care services do not cover all regions.

Sweden

In Sweden as in other Nordic countries it is up to the municipalities to provide home care, semi-residential care and residential care. Persons with a very low pension may be entitled to other, e. g. housing benefits.

As regards benefits for the carer, support from the municipality consists in the provisions of information, the support of groups of carers, etc.

Other countries

In most other Member States, the system (if it can be called “a system”) may be considered to be a hybrid one insofar, as different branches of social security provide different kinds of benefits for sick, disabled, elderly persons as well as for persons in need of care as is the case in Poland, too.

Outlook

As regards the case for a reform of LTC provision see Bernd Schulte, *New Social Risks: Introduction and Analysis* (in: Becker, U./Penning, F./Dijkhoff, T. (eds.), *International Standard-Setting and Innovations in Social Security*, Alphen aan den Rijn (The Netherlands) 2013, pp. 207 et seq. and 275 et seq.: Formal long-term care schemes may increase worldwide. In the European Union there is a growing concern on this area and an endeavour to develop certain common standards.

Opieka długoterminowa – doświadczenia niemieckie i innych krajów Unii Europejskiej

BERND SCHULTE

STRESZCZENIE: *W artykule przedstawiono doświadczenia niemieckie i innych wybranych krajów Unii Europejskich w zakresie long-term care. Omówiono opracowaną przez OECD definicję LTC, zgodnie z którą na opiekę długoterminową składa się cały szereg usług dla osób mających problemy w codziennym funkcjonowaniu, powodujące konieczność korzystania ze wsparcia osób trzecich.*

Opieka długoterminowa. Wymiar europejski

ZOFIA CZEPULIS-RUTKOWSKA

Instytut Pracy i Spraw Socjalnych

STRESZCZENIE: *W artykule przedstawiono uwarunkowania rozwoju oraz charakterystykę instytucji opieki długoterminowej w Europie. Zaprezentowano doświadczenia wybranych państw członkowskich. Pokazano też wzrost zainteresowania dla instytucji opieki długoterminowej na szczeblu Unii Europejskiej. Rozwiązania w poszczególnych krajach, podobnie jak w innych sferach polityki społecznej, są zróżnicowane. Na szczeblu Unii opieka długoterminowa została już objęta otwartą metodą koordynacji, a obecnie trwają prace nad zastosowaniem metody koordynacji zabezpieczenia społecznego. Unia podkreśla, że również w przypadku tego elementu polityki społecznej należy zastosować podejście inwestycji socjalnych, co znajduje wyraz w przeznaczeniu części środków EFS na opiekę długoterminową.*

Wstęp

W ostatnim trzystoletniu problemy związane z opieką długoterminową, w szczególności dla osób starszych, stały się w większości państw rozwiniętych przedmiotem coraz żywszego zainteresowania polityków i ekspertów. Prowadzone są dyskusje, powstają raporty krajowe i międzynarodowe, a w niektórych krajach przeprowadzono albo rozważa się przeprowadzenie ważnych zmian instytucjonalnych, mających zapewnić odpowiednie zabezpieczenie w zakresie opieki długoterminowej. Unia Europejska¹, podobnie jak państwa członkowskie, intensywnie podejmuje problematykę opieki długoterminowej.

W niniejszym opracowaniu przedstawione zostaną wybrane zagadnienia organizacji opieki długoterminowej w państwach członkowskich oraz działania i inicjatywy Unii w tym zakresie. Wobec narastających problemów związanych w dużej mierze z trudnościami finansowania oraz obciążeniami finansów publicznych w poszczególnych krajach, Unia podejmuje coraz szerszą aktywność mającą na celu ich łagodzenie obecnie, a przede wszystkim w przyszłości.

Opieka długoterminowa – odrębny segment zabezpieczenia społecznego?

W poszczególnych państwach stosuje się różne definicje opieki długoterminowej. Te różnice definicyjne stanowią metodologiczny problem w przypadku podejmowania badań porównawczych, czy też koordynacji instytucjonalnej. Nie ma jednak wątpliwości, nawet przy istniejących różnicach definicyjnych, do jakiej ogólnej potrzeby odnosi się to pojęcie. Chodzi o potrzebę pomocy ze strony osób trzecich osobom niesamodzielnym, czyli takim, które bez tej pomocy nie mogą dobrze funkcjonować fizycznie lub społecznie.

Potrzeba takiej pomocy nie jest nowa. W społeczeństwach zawsze funkcjonowała pewna liczba osób niesamodzielnymi² oraz instytucje świadczące im pomoc. Podstawową instytucją opiekuńczą, jeszcze przed wprowadzeniem systemów zabezpieczenia społecznego, była rodzina. W późniejszym okresie niektóre z segmentów zabezpieczenia społecznego dostarczały świadczeń lub usług dla osób niesamodzielnymi, jednak w niewielkiej skali, ponieważ ich główna funkcja nie została zdefiniowana jako

¹ W niniejszym tekście przez Unię Europejską rozumiane są różne jej agendy.

² Liczba osób niesamodzielnymi była mniejsza, gdy przewidywana długość życia była niższa.

- Jaki jest potencjał zwiększenia możliwości starszych osób dla prowadzenia samodzielnego życia przez stosowanie adaptacji odpowiednich do wieku (*age-friendly*) inteligentnych technologii oraz urządzeń wspomagających codzienne funkcjonowanie osób niesamodzielnych?

- Czy kombinacja tych dodatkowych działań wymagających socjalnych inwestycji w dłuższej perspektywie czasowej będzie wystarczająca dla stworzenia „mostu” między potrzebą opieki długoterminowej i możliwościami jej dostarczenia?

Podsumowanie

Unia Europejska od początku lat 2000 podejmuje problematykę opieki długoterminowej. Podstawowym uwarunkowaniem tej aktywności jest dynamika wydatków, wynikająca ze starzenia się ludności oraz malejąca zdolność rodzin do świadczenia usług w tym zakresie. Szczególną przesłanką jest potrzeba

uwzględnienia świadczeń opieki długoterminowej w unijnych regulacjach dotyczących koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego.

Formy oddziaływania Unii są zróżnicowane i obejmują otwartą metodę koordynacji, projekty badawcze oraz działania w zakresie inwestycji socjalnych. Unia stoi bowiem na stanowisku, że zróżnicowanie instytucjonalne pomiędzy państwami stawia przed nią ważne wyzwanie przekazywania wiedzy oraz dobrych praktyk stosowanych w poszczególnych państwach członkowskich.

Istotnym elementem polityki unijnej jest wskazanie, że formalizacja opieki długoterminowej jest właściwa w świetle zmian demograficznych, ekonomicznych i społecznych. Formalizacja pozwoli bowiem na wspólne działania, a także na wykorzystanie w praktyce dostępnej już i rozwijającej się wiedzy, również przy pomocy finansowej i merytorycznej Unii Europejskiej.

LITERATURA

- Bettio F, Verashchagina A., *Long-Term Care for the elderly; provisions and providers in 33 European countries*, EU Expert Group on Gender and Employment (EGGE), November 2010.
- Comas-Herrera A., Wittenberg R., Pickard L., *The Long Road to Universalism? Recent Developments in the Financing of Long Term Care in England*, [w:] J. Costa-Font (red.), *Reforming Long-Term Care in Europe*, Wiley-Blackwell, Chichester 2011.
- Costa-Font J. (red.), *Reforming Long-Term Care in Europe*, Wiley-Blackwell, Chichester 2011.
- Czepulis-Rutkowska Z., *Opieka długoterminowa – doświadczenia innych krajów*, [w:] *Opieka długoterminowa w Polsce. Opis, diagnoza, rekomendacje*, praca zbiorowa pod redakcją Mieczysława Augustyna, Grupa Robocza ds. przygotowania ustawy o ubezpieczeniu od ryzyka niesamodzielności przy Klubie Senatorów Platformy Obywatelskiej, Warszawa 2009.
- Lipszyc B., Sail E., Xavier A., *Long-term care: need, use and expenditure in the EU-27*, European Commission, European Economy, Economic Papers 469/November 2012.
- Long-term care in aging societies – Challenges and policy options*, European Commission, 20.2.2013 SWD(2013) 41 final Challenges and policy options, Brussels 2013.
- Long-term Care in European Union*, European Commission 2006, <http://ec.europa>.

Long-term care. European Dimension

ZOFIA CZEPULIS-RUTKOWSKA

SUMMARY: *Long term care institutions in terms of reasons of their development as well as their characteristics are presented in the article. Experiences of selected countries are described. Recent growth of interest on EU level is pointed out. Institutions in particular countries differ as in the case of other social policy institutions. As for the EU level the Open Method of Coordination has already covered long term care. A work is carried out as how to introduce method of coordination of social security. EU is also underlining the necessity to treat long term care as social investment and some funds from ESF will be used to this end.*

LTC – ocena funkcjonowania prawnego na potrzeby rewizji rozporządzenia nr 883/2004 (Think Tank Report 2012)

– abstrakt z europejskiego raportu

„Legal impact assessment for the revision of Regulation 883/2004
with regard to the coordination of long-term care benefits.

Analytical Study 2012”¹

(autorzy: Yves Jorens (ed.), Bernhard Spiegel (ed.), Jean-Claude Fillon, Grega Strban)

GERTRUDA UŚCIŃSKA

Instytut Polityki Społecznej UW

STRESZCZENIE: *Opracowanie prezentuje najważniejsze tezy zawarte w raporcie „Legal impact assessment for the revision of Regulation 883/2004 with regard to the coordination of long-term care benefits. Analytical Study 2012” odnoszącym się do aktualnej sytuacji prawnej LTC, przygotowanym przez ekspertów projektu trESS. Przedstawiono rekomendowane przez tych ekspertów zmiany w koordynacji LTC oraz kierunki działań na przyszłość.*

Wprowadzenie

Koordynacja świadczeń LTC jest przedmiotem badań europejskich od kilku lat. Prowadzone są także badania w krajach członkowskich w związku z coraz większym zakresem stosowania świadczeń o charakterze opieki długoterminowej, nawet tak nie sklasyfikowanej w porządkach prawa krajowego. Koordynacja tych świadczeń niesie ze sobą szereg wyzwań, co sygnalizowały już wcześniejsze raporty z badań w tym obszarze².

Po pierwsze, właściwie żadne państwo członkowskie UE nie posiada jasnej i szerokiej definicji opieki długoterminowej, a jednocześnie ryzyko społeczne, do którego się odnosi, nie pasuje do klasycznej struktury polityki ryzyka społecznego. Zatem wypracowanie jednolitej i wspólnej definicji LTC jest kluczowym

i jednocześnie trudnym zadaniem, jakie stoi przed współczesną polityką społeczną.

Sporządzona mapa systemów krajowych ujawniła, że w wielu państwach członkowskich występują świadczenia wykazujące pewne elementy LTC i mogące zostać sklasyfikowane jako takie. Świadczenia te funkcjonują osobno lub są związane z konkretną gałęzią zabezpieczenia społecznego (np. system emerytalny, pomoc społeczna, świadczenia dla osób niepełnosprawnych – renty inwalidzkie, świadczenia z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, renty rodzinne, zasiłki chorobowe).

Należy także podkreślić, że zasiłki dające się zakwalifikować jako LTC obejmują zarówno świadczenia pieniężne, rzeczowe, jak i te o charakterze mieszanym. Mogą one być częścią systemu zabezpieczenia społecznego lub

¹ Raport powstał w ramach projektu „Training and Reporting on European Social Security” (trESS). Project DGEMPL/B/4 – VC/2011/1078. Contractor: Ghent University, Department of Social Law, Universiteitstraat 4, B-9000 Gent. W niniejszym opracowaniu będzie zwany raportem trESS. G. Uścińska jest ekspertem w tym projekcie.

² Y. Jorens (ed.), B. Spiegel (ed.), C.G. de Cortazar, J.-C. Fillon, M. Fuchs, G. Strban, *Coordination of Long-Term Care Benefits – current situation and future prospects. Think Tank Report 2011*, Ghent University, Ghent 2011.

LITERATURA:

Jorens Y. (ed.), Spiegel B. (ed.), Fillon J.-C., Strban G., *Legal impact assessment for the revision of Regulation 883/2004 with regard to the coordination of long-term care benefits. Analytical Study 2012*, Ghent University, Ghent 2012.

Jorens Y. (ed.), Spiegel B. (ed.), de Cortazar C.G., Fillon J.-C., Fuchs M., Strban G., *Coordination of Long-Term Care Benefits – current situation and future prospects. Think Tank Report 2011*, Ghent University, Ghent 2011.

**LTC – assessment of the functioning of the legal
aspect of the need for revision of Regulation 883/2004
(Think Tank Report 2012)**

– Abstract of the report of the European

**“Legal impact assessment for the revision of Regulation 883/2004
with regard to the coordination of long-term care benefits.**

Analytical Study 2012”

(authors: Yves Jorens (ed.), Bernhard Spiegel (ed.), Jean-Claude Fillon, Grega Strban)

GERTRUDA UŚCIŃSKA

SUMMARY: *The study was presented research findings contained in the report “Legal impact assessment for the revision of Regulation 883/2004 with regard to the coordination of long-term care benefits. Analytical Study 2012” which refer to the current legal situation and provide direction for future legal action. Analysis report has advantages of EU law on the coordination of social security systems.*

Zmiany tendencji w wypłacie rent z tytułu niezdolności do pracy w kontekście spójności społecznej

BEATA SAMORAJ-CHARITONOW
Instytut Polityki Społecznej UW

STRESZCZENIE: *Niniejszy artykuł koncentruje się na krótkim przeglądzie pojęcia spójność społeczna w dokumentach polskich oraz analizie jednej ze zmian dokonanych w polskim systemie zabezpieczenia rentowego w kontekście dążenia do osiągnięcia spójności społecznej, stanowiącej jeden z głównych celów wielu rządowych programów reformatorskich i planistycznych. Celem artykułu jest analiza zmiany w liczbie i strukturze wypłacanych rent z tytułu niezdolności do pracy oraz poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, czy zmiany te korespondują z założeniami programowymi dokumentów państwowych z ostatnich lat, w których dążenie do osiągnięcia spójności społecznej stawiane jest na jednym z czołowych miejsc.*

Wstęp

Od czasu transformacji ustrojowej w Polsce można obserwować w wielu dziedzinach dynamiczny rozwój naszego kraju, któremu towarzyszy jednak znaczące rozwarstwienie, przebiegające m.in. wymiarach: dochodowym, międzygeneracyjnym, zdrowotnym, terytorialnym czy cyfrowym. Dalsze pogłębianie społecznego zróżnicowania rodzi obawę ograniczenia konkurencyjności polskiej gospodarki i dalszego pogłębiania się negatywnych zjawisk społecznych.

Jednym z obszarów przeciwdziałania zjawisku rozwarstwienia społecznego jest budowanie spójności społecznej, co odzwierciedlają w Polsce założenia programów rządowych¹. Rodzi się jednak pytanie, czy za założeniami programowymi zawartymi w różnego rodzaju dokumentach o wysokiej randze dokumentów państwowych (strategie, programy i inne) idą także faktyczne działania o charakterze legislacyjnym, o których można by powiedzieć, że

stanowią wyraz dążenia do osiągnięcia spójności społecznej, przedstawianej w programach jako jeden z nadrzędnych celów.

Artykuł porusza problematykę jednej ze zmian, jaka zaszła w polskim systemie zabezpieczenia społecznego w ostatnich latach² w kontekście dążenia do osiągnięcia spójności społecznej w Polsce. Chodzi o zmianę tendencji w wypłacie rent z tytułu niezdolności do pracy. Celem artykułu jest w analizie zmiany tej tendencji i poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, czy koresponduje ona z założeniami programowymi dokumentów państwowych z ostatnich lat, w których dążenie do osiągnięcia spójności społecznej stawiane jest na jednym z czołowych miejsc. Interesujący jest w tym przypadku fakt, że w samych przepisach dotyczących zabezpieczenia społecznego nie zaszła żadna zmiana legislacyjna związana ze świadczeniami, jakimi są renty z tytułu niezdolności do pracy. A zatem zachodzi pytanie, jakie były przesłanki i przyczyny zmian w wypłacie tych świadczeń na przestrzeni lat,

¹ Por. także S. Golinowska, E. Kocot, Z. Morecka, A. Sowa, *Spójność społeczna: aktywność – solidarność – wsparcie*, ekspertyza na potrzeby aktualizacji „Strategii rozwoju kraju 2007–2015”, IPiSS, <http://www.mrr.gov.pl>, pobrano 26.09.2013.

² Analiza dokumentów podjęta w niniejszym artykule odnosi się do dokumentów z lat 2003–2012.

- Hoopengardner T., *Niepelnosprawność a praca w Polsce*, Social Protection Unit, Human Development Network, The World Bank 2001.
- Jończyk J., *Prawo zabezpieczenia społecznego*, Kantor Wydawniczy Zakamycze 2006.
- Krajowy program reform Polska 2020, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2011.
- Książkowski M., *Polityka społeczna. Wybrane aspekty porównań międzynarodowych*, Wyd. Śląsk, Katowice 1999.
- Polska 2030. *Wyzwania rozwojowe*, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa 2009.
- Program „Solidarność pokoleń. Działania dla zwiększenia aktywności zawodowej osób w wieku 50+”, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2008.
- Rajkiewicz A., *Strategiczne problemy polityki społecznej*, [w:] *O nowy model polityki społecznej*, IPiSS, Studia i Materiały, z. 1, Warszawa 1993.
- Raport. *Racjonalizacja wydatków społecznych*, Zielona księga, Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2003.
- Rocznik Statystyczny 2008, GUS, Warszawa.
- Rocznik statystyczny ubezpieczeń społecznych 1999–2002, ZUS, Warszawa 2003.
- Rocznik statystyczny ubezpieczeń społecznych 2003–2005, ZUS, Warszawa 2007.
- Rocznik statystyczny ubezpieczeń społecznych 2006–2008, ZUS, Warszawa 2009.
- Rocznik statystyczny ubezpieczeń społecznych 2009–2011, ZUS, Warszawa 2012.
- Samoraj-Charitonow B., *System zabezpieczenia społecznego w Polsce a bezpieczeństwo na rynku pracy*, [w:] A. Tomanek (red. nauk.), *Narzędzia polityki flexicurity. Poradnik dobrych praktyk*, Izba Rzemieślnicza i Przedsiębiorczości w Białymstoku, Białystok 2010.
- Samoraj-Charitonow B., *Przeobrażenia polskiego systemu zabezpieczenia społecznego na przełomie wieków w kontekście bezpieczeństwa socjalnego*, „Zabezpieczenie społeczne. Teoria, Prawo, Praktyka. Zeszyty Naukowe Zakładu Zabezpieczenia Społecznego IPS UW” 2012, nr 1.
- Samoraj-Charitonow B., *Podniesienie wieku emerytalnego w Polsce a koncepcja bezpieczeństwa socjalnego* [w:] „Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje” 2013, nr 21(2).
- Sierpowska I., *Państwo wobec pomocy społecznej*, Wrocławskie Studia Erazmiańskie, zeszyt III „Państwo – koncepcje i zadania”, Wrocław 2008.
- Strategia rozwoju kapitału ludzkiego do roku 2020, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa 2011.
- Strategia rozwoju kraju 2007–2015, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2006.
- System emerytalny – problemy na przyszłość, materiały z seminariów ZUS, Warszawa 2011.
- Szatur-Jaworska B., *Ubóstwo i wykluczenie społeczne seniorów*, [w:] R. Szarfenberg, C. Żołędowski, M. Theiss, *Ubóstwo i wykluczenie społeczne. Perspektywa poznawcza*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2010.
- Szatur-Jaworska B., *Aktywne starzenie się i solidarność międzypokoleniowa w debacie międzynarodowej*, „Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje” 2012, nr 17.
- Uścińska G., *Regulacje prawne dotyczące poprawy sytuacji osób starszych na rynku pracy i w systemach zabezpieczenia społecznego. Aspekt europejski*, „Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje” 2012, nr 17.
- Uścińska G., *Bezpieczeństwo socjalne a ograniczanie finansowych konsekwencji występowania ryzyk socjalnych. Analiza prawna*, [w:] B. Szatur-Jaworska (red.), *Strategie działania w starzejącym się społeczeństwie. Tezy i rekomendacje*, „Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich” 2012, nr 9.
- Zabezpieczenie społeczne i integracja społeczna na lata 2008–2010*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2008.
- Założenia polityki ludnościowej*, Rządowa Rada Ludnościowa, Warszawa 2012.

STRONY INTERNETOWE

- www.mrr.gov.pl, pobrano 3.10.2013.
- www.emeryturypomostowe.gov.pl, pobrano 3.10.2013.
- www.stat.gov.pl, pobrano 3.10.2013.
- www.zus.pl, pobrano 3.10.2013.
- www.psz.zus.pl/, pobrano 3.10.2013.
- www.wprost.pl, pobrano 21.09.2013.
- www.pracuj.pl, pobrano 20.09.2013.
- www.jobisjob.pl, pobrano 20.05.2013.

Time trends in the payment of disability benefits to work in the context of social cohesion

BEATA SAMORAJ-CHARITONOW

SUMMARY: *This paper focuses on a short review of the concept of social cohesion in Polish documents and the analysis of one of the changes made to the Polish pension insurance system, to foster social cohesion, which is one of the main objectives of many government programs and planning reform. This article aims to analyze changes in the number and structure of payments of incapacity for work, and seeking answers to the question of whether these changes correspond with program assumptions state documents in recent years, which aim to achieve social cohesion posed on one of the top destinations.*

Opieka długoterminowa wobec niepełnosprawnych dzieci

RAFAŁ BAKALARCZYK

Instytut Polityki Społecznej UW

STRESZCZENIE: *Artykuł poświęcony jest polityce w zakresie opieki długoterminowej wobec niepełnosprawnych dzieci i ich opiekunów. W pierwszej części autor pokazuje, że analiza opieki długoterminowej nie powinna być skoncentrowana wyłącznie na niedoświadczonych osobach starszych, ale także na niepełnosprawnych dzieciach. W drugiej części prezentuje główne instytucje i instrumenty publicznego wsparcia wobec głęboko niepełnosprawnych dzieci i ich rodziców. Szczególną uwagę położono na świadczenia kierowane do rodzin, które same opiekują się dziećmi. W artykule dokonano analizy projektu ustawy o pomocy osobom niesamodzielnym pod kątem tego, jak może poprawić sytuację dzieci niepełnosprawnych i ich opiekunów. Okazuje się, że w projekcie tym nie uwzględnia się niepełnosprawnych dzieci, co w opinii autora budzi wiele zastrzeżeń. Opracowanie kończy zbiór wniosków i rekomendacji.*

Wprowadzenie

W polskiej literaturze przedmiotu opieka długoterminowa (*long-term care*) jest często wiązana z potrzebami niesamodzielnych osób dorosłych, zwłaszcza dotkniętych niedołęstwem osób starszych. Tymczasem warto zauważyć, że kategoria ta również może odnosić się do sytuacji upośledzonych (zwłaszcza głęboko) dzieci i ich opiekunów.

W tekście spróbuję pokazać, na ile opiekę długoterminową w świetle funkcjonujących w intelektualnym obiegu ujęć i definicji można odnieść także do dzieci. Zastanowię się, dlaczego w tym kontekście nie bierze się pod uwagę osób niepełnoletnich. Zarysuję również ramy i podstawowe instytucje istniejącego w Polsce systemu polityki wsparcia względem dzieci niesamodzielnych i ich opiekunów oraz kierunki ich zmian. Opracowanie kończy szereg wniosków i rekomendacji.

Opieka długoterminowa a wiek

W definicjach opieki długoterminowej możemy spotkać się z trzema podejściami, jeśli

chodzi o wskazanie wieku osób, wobec których ma być ona świadczona. W pierwszej grupie podejść nie precyzuje się wieku, co *de facto* oznacza, że opieka długoterminowa może odnosić się zarówno do dzieci, jak i osób starszych. Dla przykładu, na oficjalnym portalu Komisji Europejskiej czytamy, że: *Opieka długoterminowa łączy szereg usług medycznych i socjalnych na rzecz osób, które z powodu przewlekłych chorób są upośledzone fizycznie lub umysłowo i zdane na pomoc osób trzecich w wykonywaniu podstawowych czynności życiowych. Taką opiekę i wsparcie często zapewnniają, przynajmniej w jakimś zakresie, opiekunowie niezawodowi, np. krewni i przyjaciele¹.*

Z kolei OECD w raporcie z 2011 r. definiuje opiekę długoterminową następująco: *Opieka długoterminowa to opieka nad osobami, które wymagają wielowymiarowego wsparcia w wykonywaniu czynności życiowych przez dłuższy okres, a wśród onych czynności, określanymi mianem ADL (activities of daily living for a long time), zalicza się kąpanie, ubieranie, kładzenie do łóżka, które jest często wykonywane przez członków rodziny, niewykwalifikowanych opiekunów bądź pielęgniarkę².*

¹ http://ec.europa.eu/health-eu/care_for_me/long_term_care/io_pl.htm, pobrano 13.11.2013.

² *Help wanted. Providing and paying for long-term care*, OECD, Paris 2011, s. 39.

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 30 sierpnia 2009 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu świadczeń pielęgnacyjnych i opiekuńczych w ramach opieki długoterminowej (DzU z 2009 r., nr 140, poz. 1147 z późn. zm.).

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie domów pomocy społecznej (DzU z 2012 r., poz. 964).

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 lipca 2008 r. (sygn. akt P 27/07).

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 lipca 2008 r. (sygn. akt P 41/07).

Long-term care adressed to disabled children

RAFAŁ BAKALARCZYK

SUMMARY: *An article focuses on the policy of long-term care adressed to dissabled children and their informal carers. In first part author considers whether long-term care analysis should be used not only in case of the frail elderly people, but also disabled children and then considers why lots of scientific works and policy papers neglect the needs of children in the long-term context. In the second part author presents main institutions of public support for heavily disabled children and their parents. In that analysis the emphasis is put on the benefits given to the families that care for the children themselves. Next, there are presented some projects of changes in long-term care. Those proposals show that children and adults demanding long-term care are often treated seperately in the reforms currently prepared. At the end, there is a conclusion and recomendations.*

Działania Komisji Europejskiej w zakresie zagadnień społecznych

JANINA PETELCZYC
Instytut Polityki Społecznej UW

STRESZCZENIE: *Artykuł koncentruje się na najnowszych działaniach Komisji Europejskiej w zakresie zagadnień społecznych, w tym na dokumencie „Pakiet inwestycji społecznych”.*

Wprowadzenie – kontekst społeczny

Zachodzące zjawiska społeczne oraz kryzys ekonomiczny w Europie przynoszą poważne konsekwencje społeczne. W 2011 r. 24,2% ludności 27 państw Unii Europejskiej, czyli prawie 120 mln osób, było zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Polska przekroczyła średnią unijną, ponieważ w omawianym roku zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem było aż 27,2% obywateli¹. W grupie najbardziej narażonych znajdują się dzieci i młodzież do 17. roku życia – zarówno w całej Unii Europejskiej, jak i w Polsce odsetek ten jest wyższy, niż dla wszystkich pozostałych grup wiekowych.

Stopa bezrobocia w UE w 2011 r. wynosiła 10,7%, bezrobocie dotknęło zatem aż 26 mln Europejczyków. Najbardziej niepokojąca jest stopa bezrobocia wśród osób młodych: w Unii Europejskiej w czwartym kwartale 2012 r. wynosiła aż 23,2%, a w poszczególnych państwach przekroczyła nawet 50% (Grecja – 57,9%, Hiszpania – 55,2%); w Polsce osiągnęła w tym czasie aż 27,5%².

Wzrasta także liczba młodych osób niepracujących, nieuczących się i nieszkolących się,

tw. NEET (*young people neither in employment nor in education and training*). W całej UE według danych z 2011 r. było to już 13,2% takich młodych ludzi. Największy wskaźnik (21,5%) zanotowano w Bułgarii, gdzie co piąty młody człowiek nie pracował i nie uczył się. W krajach, w których odnotowano najwyższą stopę bezrobocia młodych, wysoki był również współczynnik NEET: Grecja – 20,3%, Hiszpania – 18,8%, Polska – 11,8%³.

Problemem europejskich rynków pracy jest również wzrastająca liczba tzw. pracujących biednych (*working poor, in-work poverty*), a więc ludzi, którzy co prawda pracują, ale ich dochód nie pozwala na godne życie i utrzymanie siebie oraz rodziny.

Do poważnych problemów krajów UE należy zaliczyć niekorzystne przemiany demograficzne. W 2013 r. po raz pierwszy zmniejszy się liczba ludności w wieku produkcyjnym, tymczasem odsetek starszych osób nadal szybko wzrasta. W 2012 r. na jedną osobę w wieku powyżej 65 lat przypadają cztery osoby, które na nią pracują. W 2040 r. będą to już tylko dwie osoby. Zwiększający się wskaźnik obciążenia demograficznego oraz coraz mniejsza liczba osób w wieku produkcyjnym powodują duże problemy budżetów

¹ Eurostat, *People at risk of poverty or social exclusion*, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/People_at_risk_of_poverty_or_social_exclusion, pobrano 11.05.2013.

² Eurostat, *Unemployment statistics*, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Unemployment_statistics, pobrano 11.05.2013.

³ Eurostat, *Young people not in employment and not in any education and training, by age and sex*, eurostat.ec.europa.eu, pobrano 11.05.2013.

konsolidacja finansowa i reformy strukturalne systemów opieki zdrowotnej. Programy zdrowotne są elementem unijnych wieloletnich ram finansowych na lata 2014–2020.

- **Dokument roboczy służb Komisji Inwestycje społeczne w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego (Staff working document: Social investment through the European Social Fund)**

Dokument przedstawia w zarysie, jak Europejski Fundusz Społeczny powinien przyczynić się do wdrażania *Pakietu inwestycji społecznych*.

- **Dokument roboczy służb Komisji w sprawie opieki długoterminowej w starzejących się społeczeństwach – wyzwania i możliwości polityczne (Staff working document: Long-term care in ageing societies – Challenges and policy options)**

Dokument opisuje, jak zmiany demograficzne będą wpływały na wzrastające potrzeby związane z rozwojem opieki długoterminowej i opieki zdrowotnej dla osób starszych. Oprócz analizy rozwiązań w poszczególnych krajach, w dokumencie zawarte są także tzw. dobre praktyki i przykłady z poszczególnych państw

w zakresie prewencji, skutecznej rehabilitacji czy poprawy jakości życia osób niepełnosprawnych, m.in. przy zastosowaniu technologii teleinformacyjnych. Dokument wzywa do poprawy pracy z partnerami społecznymi, do dodatkowych analiz i badań oraz zwiększenia roli partnerstwa publiczno-prywatnego.

Podsumowanie

Pakiet inwestycji społecznych ma na celu reorientację polityki państw członkowskich w odniesieniu do inwestycji społecznych tam, gdzie jest to konieczne w celu zagwarantowania adekwatności i stabilności systemów zabezpieczenia społecznego, jednocześnie łącząc te starania z jak najlepszym wykorzystaniem funduszy UE, w szczególności EFS.

Komisja wzywa państwa członkowskie do realizowania działań i kierunków określonych w tym pakiecie w trzech głównych obszarach:

- 1) wzmocnienia inwestycji społecznych w ramach Europejskiego Semestru,
- 2) jak najlepszego wykorzystania funduszy unijnych do wsparcia inwestycji społecznych,
- 3) usprawniania zarządzania i sprawozdawczości.

STRONY INTERNETOWE

Biała księga, *Plan na rzecz adekwatnych, bezpiecznych i stabilnych emerytur*, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0055:FIN:PL:PDF>, pobrano 11.05.2013.

Employment and Social Developments in Europe 2012, europa.eu, pobrano 11.05.2013.

Europa 2020. *Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:PL:PDF>, pobrano 11.05.2013.

Eurostat, *People at risk of poverty or social exclusion*, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/People_at_risk_of_poverty_or_social_exclusion, pobrano 11.05.2013.

Eurostat, *Unemployment statistics*, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Unemployment_statistics, pobrano 11.05.2013.

Eurostat, *Young people not in employment and not in any education and training, by age and sex*, eurostat.ec.europa.eu, pobrano 11.05.2013.

Pakiet dotyczący zatrudnienia, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1039&langId=pl>, pobrano 11.05.2013.

Pakiet dotyczący zatrudnienia młodzieży, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1036&langId=pl>, pobrano 11.05.2013.

The activities of European Commission in the field of social issues

JANINA PETELCZYC

SUMMARY: *Presented article analyzed activities of European Commission in the field of social issues in 2013. The author has focused on in-depth study on Social Investment Package, which comprises of Commission communication entitled "Towards Social Investment for Growth and Cohesion – including implementing the European Social Fund 2014–2020" and many other recommendations and guidelines. Author also describes the social context of these documents.*

Ocena Komitetu Praw Społecznych Rady Europy dotycząca przestrzegania przez Polskę postanowień Europejskiej karty społecznej

PAULINA ROICKA

Instytut Pracy i Spraw Socjalnych

STRESZCZENIE: *Niniejszy artykuł analizuje tzw. konkluzje (conclusions) Komitetu Praw Społecznych Rady Europy, będące oceną przestrzegania postanowień Europejskiej karty społecznej z 1961 r. przez Polskę, jako sygnatariusza Karty. Artykuł przedstawia wnioski Komitetu o zgodności i niezgodności polskiego prawa oraz praktyki z poszczególnymi przepisami Karty, dotyczącymi w szczególności zabezpieczenia społecznego oraz prawa pracy.*

Wprowadzenie

Europejska karta społeczna (EKS) zajmuje ważne miejsce w dorobku prawodawczym Rady Europy. Przyjęcie Karty w 1961 r. przyczyniło się do rozwoju praw społeczno-ekonomicznych w Europie, stanowiąc jednocześnie inspirację dla podobnych projektów na innych kontynentach¹.

Obok innych dokumentów organizacji składających się na prawo socjalne Rady Europy², EKS stanowi bardzo ważne ogniwo w systemie ochrony praw socjalnych w Europie, której celem jest *upowszechnianie modelu zabezpieczenia społecznego opartego na sprawiedliwości społecznej*³.

Karta wraz z Protokołami dodatkowymi oraz Zrewidowaną europejską kartą społeczną (ZEKS) z 1996 r. wyznacza minimalne standar-

dy praw socjalnych, zgrupowanych w trzech kategoriach. Pierwsza kategoria dotyczy praw regulowanych przepisami indywidualnego prawa pracy, druga – zbiorowego prawa pracy, a trzecia – ustala standardy odnoszące się do zabezpieczenia społecznego. Część przepisów Karty ma charakter kluczowy (*core*); są one powszechnie i bezwzględnie obowiązujące. Pozostałe wiążą na podstawie indywidualnego wyboru każdego państwa. Postanowienia EKS nakładają obowiązek ratyfikacji co najmniej 10 z 19 artykułów lub 45 z 72 paragrafów.

Nadzór nad przestrzeganiem postanowień Karty sprawuje Komitet Praw Społecznych Rady Europy, wcześniej nazywany Komitetem Niezależnych Ekspertów. Wydaje on *konkluzje*, które są oceną przestrzegania postanowień Karty przez państwa-sygnatariuszy dokumentu⁴.

¹ Weszła w życie w 1965 r. Polska podpisała Kartę w 1991 r., ratyfikowała 25.06.1997 r. (DzU z 1999 r., nr 8, poz. 67). W 2004 r. powstał projekt państw Ameryki Południowej dotyczący utworzenia kompleksowego systemu ochrony praw socjalnych, wzorowany na Zrewidowanej europejskiej karcie społecznej. Zob. A. Świątkowski, *Karta Praw Społecznych Rady Europy*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2006, s. 64.

² Protokół dodatkowy do Europejskiej karty społecznej z 1988 r., Zrewidowana europejska karta społeczna z 1996 r., Europejski kodeks zabezpieczenia społecznego oraz Protokół do Kodeksu z 1964 r., Zrewidowany europejski kodeks zabezpieczenia społecznego z 1990 r.

³ S. Molina, *Zabezpieczenie społeczne w aktach Rady Europy*, „Polityka Społeczna” 2005, nr 3, s. 30.

⁴ Przebieg kontroli dostępny jest na stronie internetowej Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej: <http://www.mpips.gov.pl/spoleczne-prawa-czlowieka/rada-europy-europejska-karta-spoleczna/>.

LITERATURA

Świątkowski A., *Karta Praw Społecznych Rady Europy*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2006.
Molina S., *Zabezpieczenie społeczne w aktach Rady Europy*, „Polityka Społeczna” 2005, nr 3.

STRONY INTERNETOWE

<http://www.mpips.gov.pl/spoleczne-prawa-czlowieka/rada-europy-europejska-karta-spoleczna/>, pobrano 18.06.2013.
http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/Conclusions/ConclusionsIndex_en.asp, pobrano 18.06.2013.
http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/wz_ubostwo_w_polsce-broszura.pdf, pobrano 18.06.2013.
<http://www.niepelnosprawni.gov.pl/niepelnosprawnosc-w-liczbach-/rynek-pracy/>, pobrano 1.07.2013.

AKTY PRAWNE

Europejska karta społeczna podpisana w Turynie dnia 18 października 1961 r.; ratyfikowana przez Polskę 25.06.1997 r. (DzU z 1999 r., nr 8, poz. 67)
Europejski kodeks zabezpieczenia społecznego oraz Protokół do Kodeksu przyjęte w 1964 r.
Protokół dodatkowy do Europejskiej karty społecznej przyjęty dnia 5 maja 1988 r.
Zrewidowany europejski kodeks zabezpieczenia społecznego przyjęty w 1990 r.
Europejska karta społeczna (zrewidowana) przyjęta w Strasburgu dnia 3 maja 1996 r.
Ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (DzU z 2010 r., nr 254, poz. 1700).

Conclusions of the European Committee of Social Rights Council of Europe concerning compliance of social rights

PAULINA ROKICKA

SUMMARY: *The article examines the conformity of the situation in Poland with the European Social Charter, which is the subject of the “conclusions” formulated by the European Committee of Social Rights. This conclusions concerns the review of conformity and of non-conformity of Polish law and practice with the various provisions of the Charter on the basis of reports submitted by Poland.*

Międzynarodowa Organizacja Pracy – najnowsza aktywność w sprawach społecznych

JANINA PETELCZYC
Instytut Polityki Społecznej UW

STRESZCZENIE: *Ostatnie działania w kwestiach społecznych Międzynarodowej Organizacji Pracy omówiono na 102. sesji Międzynarodowej Konferencji Pracy, która odbyła się w dniach 5–20 czerwca 2013 r. w Genewie. Uczestniczyło w niej 5000 delegatów. Omawiano działania i środki, które mają być podjęte w celu zapewnienia godnej pracy i odpowiedniej ochrony socjalnej.*

Wstęp

W dniach 5-20 czerwca 2013 r. w Genewie odbyło się 102. Zgromadzenie Ogólne Międzynarodowej Organizacji Pracy pn. *Budowanie przyszłości z godną pracą*, które zgromadziło 5000 delegatów z całego świata. Jedną z kwestii podejmowanych podczas tej sesji były działania, jakie należy przedsięwziąć, aby zapewnić godne miejsca pracy oraz odpowiednie zabezpieczenie społeczne wszystkim pracownikom w starzejących się społeczeństwach.

Aspekt demograficzny

Zmiany demograficzne stanowią ogromne wyzwanie dla rynków pracy i systemów zabezpieczenia społecznego państw na całym świecie. Rada Administracyjna MOP przedstawiła raport, z którego wynika, że do 2030 r. osób powyżej 60. roku życia będzie więcej niż dzieci do lat 10. I choć liczba mieszkańców planety będzie wzrastać z 6,9 mld w 2010 r. do 9,3 mld w 2050 r., to współczynnik dzietności (czyli liczba dzieci przypadająca na kobietę w wieku rozrodczym) będzie spadać. Obecnie współ-

czynnik ten wynosi 2,5, a szacuje się, że w latach 2045–2050 będzie wynosił około 2,2.

Należy przy tym podkreślić, że wzrostowi liczby ludności będzie towarzyszył wzrost liczby osób powyżej 60. roku życia – w ciągu czterech dekad potroi się ona¹. Współczynnik obciążenia demograficznego² (zarówno osobami młodymi, jak i starszymi) nie ulegnie drastycznym zmianom, natomiast nastąpi zmiana samych proporcji międzypokoleniowych. W 2010 r. współczynnik obciążenia demograficznego osobami młodszymi wynosił 40,8, podczas gdy osobami starszymi – 11,6; w 2050 r. prognozuje się go na poziomie odpowiednio 32,4 i 25,7³. W 2050 r. tylko cztery osoby w wieku produkcyjnym będą przypadają na jedną osobę powyżej 65. roku życia (podczas gdy w 2000 r. proporcja ta na świecie wynosiła 9:1).

Jak zauważa Międzynarodowa Organizacja Pracy, trzy czwarte osób starszych (powyżej 60. roku życia) będzie żyło w krajach uznawanych dziś za rozwijające się, zwłaszcza w Azji. Szacuje się, że w 2050 r. liczebność tej grupy osób osiągnie 79%. W 32 krajach świata liczba

¹ *Employment and social protection in the new demographic context*, International Labour Conference, 102nd Session, 2013, International Labour Office, Genewa, kwiecień 2013, s. 6.

² Za GUS: współczynnik obciążenia demograficznego to stosunek liczby osób w wieku, gdy są one nieaktywne lub bierne zawodowo, czyli w wieku nieprodukcyjnym (liczba dzieci w wieku 0–14 lat, liczba osób w wieku 60 lub 65 lat i więcej) do liczby osób będących w wieku produkcyjnym (liczba osób w wieku 15–59 lub 64 lata).

³ *Employment...*, op. cit., s. 9.

go zatrudnienia w każdym wieku oraz rozszerzania zakresów podmiotowego i przedmiotowego zabezpieczenia społecznego. Zwłaszcza

w dobie przemian demograficznych i w czasie światowego kryzysu gospodarczego nie należy obniżać istniejących minimalnych standardów.

LITERATURA I STRONY INTERNETOWE

Employment and social protection in the new demographic context, International Labour Conference, 102nd Session, 2013, International Labour Office, Genewa, kwiecień 2013.

102nd International Labour Conference, *Action needed to provide jobs and social protection for growing and ageing populations*, na stronie http://www.ilo.org/ilc/ILCSessions/102/media-centre/news/WCMS_216467/lang-en/index.htm, pobrano 28.06.2013.

Ryder calls for forward-looking examination of the place of work "in our lives and societies", na stronie http://www.ilo.org/ilc/ILCSessions/102/media-centre/news/WCMS_216588/lang-en/index.htm, pobrano 28.06.2013.

International Labour Organization, <http://www.ilo.org/global/lang-en/index.htm>, pobrano 28.06.2013.

International Labour Organization – latest activities in social issues

JANINA PETELCZYC

SUMMARY: *Presented paper discusses the 102nd Session of the International Labour Conference that was held on 5–20 of June in Geneva and was attended by 5000 delegates. One of the issue raised during this Session were activities and measures to be taken to ensure decent jobs and adequate social protection for all workers in ageing societies.*

Zagadnienia opieki długoterminowej w orzecznictwie ETS

GERTRUDA UŚCIŃSKA
Instytut Polityki Społecznej UW

STRESZCZENIE: *Tekst przedstawia zagadnienia opieki długoterminowej w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, przyjęte w związku ze stosowaniem dotychczasowych regulacji unijnych o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego. Orzeczenia te zachowują aktualność w ocenie stosowania nowych przepisów z tego zakresu oraz rozwiązywania licznych problemów prawnych ich dotyczących.*

Wstęp

Dużą rolę w uwzględnieniu świadczeń opieki długoterminowej (LTC) w katalogu świadczeń z zakresu zabezpieczenia społecznego odegrał Europejski Trybunał Sprawiedliwości (ETS). W wielu orzeczeniach dokonał uściślenia miejsca LTC w obowiązujących dotychczas rozporządzeniach, m.in. w rozporządzeniu Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych i ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie.

Uzasadnienie prawne Trybunału o włączeniu świadczeń LTC w zakres prawa koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego było następujące. Świadczenia w ramach LTC nie znajdują się na liście odpowiadającej rodzajowi ryzyka społecznego, objętego przepisami o koordynacji w rozporządzeniu nr 1408/71, mimo to ich koordynacja musi się odbywać według zasad dotyczących innych świadczeń. Ze względu na silne pokrewieństwo z obszarem ryzyka choroby w opinii ETS należy stosować przepisy dotyczące świadczeń chorobowych.

Orzeczenia ETS w obszarze LTC

Europejski Trybunał Sprawiedliwości wielokrotnie odnosił się do problemów prawnych związanych z LTC. Podstawowe orzecznictwo ETS to sprawy:

- C-160/96 *Molenaar* (wyrok z dnia 5 marca 1998 r.),
- C-215/99 *Jauch* (wyrok z dnia 8 marca 2001 r.),
- C-502/01 i C-31/02 *Gauman-Cerri i Barth* (wyrok z dnia 8 lipca 2004 r.),
- C-286/03 *Hosse* (wyrok z dnia 21 lutego 2006 r.),
- C-299/05 *Komisja przeciw Parlamentowi Europejskiemu i Radzie* (wyrok z dnia 18 października 2007 r.),
- C-212/06 *Rząd francuski i Rząd waloński* (wyrok z dnia 1 kwietnia 2008 r.),
- C-208/07 *Chamier-Gliszczyński* (wyrok z dnia 16 lipca 2009 r.)¹.

Uwzględnić trzeba także rozstrzygnięcia zawarte w wyroku z dnia 30 czerwca 2011 r. w sprawie C-388/09 *da Silva-Martins*.

W wielu orzeczeniach Europejski Trybunał Sprawiedliwości dokonał uściślenia miejsca LTC na podstawie obowiązującego dotychczas roz-

¹ Y. Jorens (ed.), B. Spiegel (ed.), C.G. de Cortazar, J.-C. Fillon, M. Fuchs, G. Strban, *Coordination of Long-Term Care Benefits – current situation and future prospects. Think Tank Report 2011*, Ghent University, Ghent 2011, s. 129 i n. Należy docenić, że w Załączniku 2 (Annex 2 *Long-Term care, elements developed by the ECJ*) tego raportu zostały przedstawione najważniejsze elementy orzeczenia ETS mające wpływ na rozwój LTC w prawie UE oraz prawie krajowym.

LITERATURA

Jorens Y. (ed.), Spiegel B. (ed.), de Cortazar C.G., Fillon J.-C., Fuchs M., Strban G., *Coordination of Long-Term Care Benefits – current situation and future prospects. Think Tank Report 2011*, Ghent University, Ghent 2011.

Jorens Y. (ed.), Roberts S. (ed.), de Cortazar C.G., Spiegel B., Strban G., *Think Tank Report 2010. Analysis of selected concepts of the regulatory framework and practical consequences on the social security coordination*, Ghent University, Gent 2010.

Long-term care issues in the case law of the ECJ

GERTRUDA UŚCIŃSKA

SUMMARY: *ECJ judgments played a very important role in the development of long-term care in the sense of the personal scope of the examination, organizational and financial. As a result, there has been a clarification of the legal nature of long-term care benefits. Finally, the basic definitional issues concerning the risk of dependence and the scope of the legal protection of the consequences of its occurrence. They also contributed to extend the legal protection of persons exercising their right of movement within the European Union. You also need to appreciate the impact of the case law on the development of legislation LTC in the national law of the Member States of the EU.*

Prawo rolników do świadczenia pielęgnacyjnego w orzecznictwie sądów polskich

PAULINA ROICKA
Instytut Pracy i Spraw Socjalnych

STRESZCZENIE: *Niniejszy artykuł poświęcony jest zagadnieniu uprawnień rolników do świadczenia pielęgnacyjnego, o którym mowa w ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych. Istotą tego zagadnienia jest spór, jaki zarysował się w ostatnim czasie między Naczelnym Sądem Administracyjnym, który w jednej ze swoich uchwał wyraził stanowisko o braku przesłanek uprawniających rolników do świadczeń pielęgnacyjnych, a Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej, prezentującym odmienny pogląd o spełnianiu przez rolników określonych kryteriów warunkujących ubieganie się o omawiane świadczenia.*

W ostatnim czasie zarysował się spór dotyczący uprawnień rolników do świadczenia pielęgnacyjnego, o którym mowa w art. 17 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych; dalej jako u.ś.r. (DzU z 2006 r., nr 139, poz. 992 ze zm.). Zgodnie z tym przepisem świadczenie pielęgnacyjne przysługuje podmiotom sprawującym opiekę nad osobą niepełnosprawną, jeżeli nie podejmują lub rezygnują z zatrudnienia albo innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad osobą niepełnosprawną (art. 17 ust. 1 u.ś.r.), a ponadto nie są beneficjentami dochodów, o których mowa w ust. 5 tego przepisu.

W kwestii uprawnień rolników do świadczeń pielęgnacyjnych pojawiły się ostatnio dwa sporne stanowiska. Pierwsze reprezentowane jest przez Naczelną Sąd Administracyjny (NSA), który w uchwale podjętej przez siedmioosobowy skład sędziowski z dnia 11 grudnia 2012 r. (sygn. I OPS 5/12) stwierdził, że prowadzenie gospodarstwa rolnego przez rolnika stanowi negatywną przesłankę przyznania mu świadczenia pielęgnacyjnego na podstawie art. 17 ust. 1 w związku z art. 3 pkt 22 ustawy o świadczeniach rodzinnych. Prowadzenie gospodarstwa rolnego, mimo że nie mieści się w ustawowej definicji zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej zawartej w art. 3 pkt 22 ww.

ustawy, jest równoznaczne – w ocenie NSA – z prowadzeniem działalności i wykonywaniem pracy w tym gospodarstwie.

W odpowiedzi na powyższą uchwałę, która skutkowałą w wielu przypadkach odebraniem prawa do świadczenia pielęgnacyjnego osobom prowadzącym gospodarstwo rolne, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej wydało komunikat, w którym zaprezentowano odmienną wykładnię spornych przepisów.

Zgodnie z tą interpretacją osoba będąca rolnikiem i pracująca w gospodarstwie rolnym nie jest osobą zatrudnioną lub wykonującą inną pracę zarobkową w rozumieniu ustawowej definicji zatrudnienia i innej pracy zarobkowej, zawartej w art. 3 pkt 22 u.ś.r. Oznacza to, że rolnik, który nie wykonuje zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, o której mowa w wymienionym przepisie, może wnioskować o przedmiotowe świadczenie, gdyż spełnia warunek zawarty w art. 17 ust. 1, tj. jest osobą, która rezygnuje z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, o której mowa w art. 3 ust. 22 u.ś.r., w związku z koniecznością sprawowania opieki nad niepełnosprawnym członkiem rodziny. Ta okoliczność w ocenie Ministerstwa oznacza, że osoba taka co do zasady może uzyskać świadczenie pielęgnacyjne.

Świadczenie pielęgnacyjne w kontekście najnowszego orzecznictwa sądów polskich

KONRAD KIJEWSKI
doktorant UW

STRESZCZENIE: *Artykuł przedstawia wykładnię art. 17 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych dokonaną przez sądy administracyjne w Poznaniu, Lublinie oraz Gdańsku. Na uwagę zasługuje fakt, iż w dwóch podobnych sprawach sądy orzekły odmiennie. W wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Lublinie z dnia 5 grudnia 2012 r. wykładnia art. 17 zmierzała w kierunku jego literalnego brzmienia. Natomiast Wojewódzki Sąd Administracyjny w Poznaniu w wyroku z dnia 12 grudnia 2012 r. dokonał wykładni celowościowej oraz systemowej, dochodząc do odmiennych wniosków.*

Wstęp

Niniejsze opracowanie stanowi analizę najnowszego orzecznictwa sądów administracyjnych na temat świadczenia pielęgnacyjnego. Poniżej przedstawiono 3 wyroki sądów administracyjnych, jakie zapadły w grudniu 2012 r. w Gdańsku, Poznaniu i Lublinie. Wyroki te w pewnym zakresie są ze sobą sprzeczne. Być może skłoni to Naczelny Sąd Administracyjny do ujednoczenia linii orzeczniczej w zakresie zasad przyznawania świadczenia pielęgnacyjnego.

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gdańsku

W wyroku z dnia 12 grudnia 2012 r. (III SA/Gd 722/12) Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gdańsku (dalej WSA) oddalił skargę J.K. na decyzję burmistrza miasta w przedmiocie odmowy przyznania świadczenia pielęgnacyjnego z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w związku z koniecznością sprawowania opieki nad matką, legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Istotą omawianego orzeczenia było to, czy koniecznym elementem uzyskania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego jest rezygnacja z zatrudnienia.

Skarżący pracował zawodowo do 1998 r. Od tego okresu nie mógł znaleźć zatrudnienia, dlatego sprawował opiekę nad chorą matką. Od około 2011–2012 r. jej stan zdrowia znacząco się pogorszył, przez co wymagała ona stałej opieki, którą sprawował skarżący.

Decyzją z dnia 2 lutego 2012 r. burmistrz miasta odmówił wnioskodawcy przyznania świadczenia pielęgnacyjnego. W uzasadnieniu organ stwierdził, że świadczenie pielęgnacyjne nie może być przyznane, bowiem wnioskodawca nie pracuje od 1998 r., nie poszukiwał aktywnie pracy, nie figurował i nie figuruje w ewidencji jako osoba bezrobotna poszukująca pracy. W konsekwencji nie nastąpiła także rezygnacja z aktywności zawodowej. Zatem sytuacja, w której znajduje się wnioskodawca, nie wypełnia wszystkich przesłanek z art. 17 ust. 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych.

W odpowiedzi skarżący podkreślił, że jego matka wymagała opieki również przed zaliczeniem jej do osób o znacznym stopniu niepełnosprawności (28 grudzień 2012 r.), natomiast sama rejestracja w urzędzie pracy nie gwarantuje środków do życia ani pracy.

Decyzją z dnia 12 września 2012 r. Samorządowe Kolegium Odwoławcze utrzymało w mocy decyzję burmistrza miasta. W uzasadnieniu organ zwrócił uwagę, iż w świetle art. 17 ust. 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych

W poszczególnych częściach książki autorzy zaprezentowali nie tylko swoje przemyślenia i refleksje, ale również przedstawili całkiem dorodny przekrój wiedzy i informacji dotyczących szeroko rozumianego bezpieczeństwa

państw i procesów migracyjnych. Należy podkreślić, iż w tekstach znalazły się interesujące wnioski z przeprowadzonych analiz, a także rekomendacje dotyczące prowadzonych polityk publicznych w tym zakresie.

Security of states and migration processes

*Lech Kacprzak and Jacek Knopek,
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. S. Staszica, Piła 2008, stron 246*

Reviewed by OLGA KAMIŃSKA

SUMMARY: *Book „Security of states and migration processes” edited by Lech Kacprzak and Jacek Knopek was published in 2008. This book is seventy two position published by Stanisław Staszic State School of Higher Vocational Education in Piła. In the introduction editors explained what is the main aim of this publication. Their object is security of the state and migration as a process.*

Działania Komisji Europejskiej w obszarze koordynacji świadczeń zdrowotnych

PAULINA ROICKA rozmawia z **MARZENĄ MATYJĄ**, przedstawicielem Komisji Europejskiej odpowiedzialnym za sprawy koordynacji świadczeń zdrowotnych w Unii Europejskiej. Marzena Matyja jest prawnikiem w Dyrekcji Generalnej Komisji Europejskiej ds. Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Włączenia Społecznego. Specjalizuje się w dziedzinie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, głównie w zakresie świadczeń zdrowotnych i długoterminowych. W Komisji Europejskiej pracuje od 2007 r., gdzie zajmowała się również polityką migracyjną w Dyrekcji ds. Spraw Wewnętrznych. Uprzednio była odpowiedzialna za zagadnienia swobodnego przepływu pracowników w administracji publicznej w Polsce. Rozmowę przeprowadzono w lipcu 2013 r.

? **PAULINA ROICKA:** *Witam Panią. Dziękuję, że zgodziła się Pani poświęcić nam swój czas. W Komisji Europejskiej odpowiada Pani za zagadnienia związane z koordynacją świadczeń zdrowotnych oraz z tytułu opieki długoterminowej. Proszę wyjaśnić zwięźle czytelnikom, czym jest wspomniana koordynacja świadczeń zdrowotnych w Unii Europejskiej. Jakże przepisy to regulują? Jaki jest jej cel?*

MARZENA MATYJA: Dziedzina zabezpieczenia społecznego, w tym świadczeń zdrowotnych, pozostaje w kompetencji państw członkowskich, które mają swobodę decydowania o konstrukcji swoich systemów zabezpieczenia społecznego i zakresie świadczeń udzielanych w ich ramach. Na poziomie unijnym istnieje zespół reguł koordynujących te systemy, zawartych w rozporządzeniach (WE) nr 883/2004 oraz nr 987/2009. Przepisy te zostały przyjęte w ramach stosowania traktatowej swobody obywateli Unii do przemieszczania się na terenie Unii Europejskiej.

W odróżnieniu od harmonizacji koordynacja nie stanowi wspólnych norm stosowanych jednolicie przez wszystkie państwa członkowskie, lecz pozwala państwom na dalsze stosowanie własnych przepisów krajowych. Ma ona natomiast na celu zapewnienie – poprzez wprowadzenie pewnych wspólnych reguł – aby mimo różnic między krajowymi przepisami i systemami podstawowe prawo obywateli Unii do swobodnego przemieszczania się nie uległo ograniczeniom w sytuacji, gdy udają się oni do innego państwa Unii Europejskiej.

? **P.R.:** *Jakie korzyści z koordynacji świadczeń zdrowotnych odnoszą obywatele Unii Europejskiej?*

M.M.: Obywatel europejski ma zagwarantowane prawo do przemieszczania się, a jego mobilność na terenie UE może ulegać wzrostowi, m.in. w świetle zmian ekonomicznych, społecznych czy cywilizacyjnych. Zatem brak dostępu do należnych świadczeń stanowiłby ograniczenie tej swobody. Przepisy w zakresie koordynacji służą zapewnieniu, że przemieszczający się obywatel nie zostanie pozostawiony bez opieki zdrowotnej oraz że zostaną mu zapewnione koszty tej opieki, z reguły bez konieczności dokonywania jakichkolwiek opłat.

Dla zapewnienia dostępu do świadczeń zdrowotnych w sytuacjach nagłych i nieprzewidzianych każdy podróżujący obywatel UE powinien posiadać Europejską Kartę Ubezpieczenia Zdrowotnego, która jest wydawana bezpłatnie przez krajową instytucję, w której osoba jest ubezpieczona. Koszty takiego leczenia pokrywa ta instytucja. Koordynacja pozwala również na otrzymanie w innym kraju zaplanowanego świadczenia zdrowotnego, np. w sytuacjach, gdy świadczenie to nie może być udzie-

LTC – stan obecny i projekty na przyszłość

RAFAŁ BAKALARCZYK rozmawia z senatorem RP **MIECZYŚLAWEM AUGUSTYNEM**, *przewodniczącym Komisji Rodziny i Polityki Społecznej Senatu RP, członkiem Komisji Regulaminowej, Etyki i Spraw Senatorskich, wiceprzewodniczącym Parlamentarnego Zespołu ds. z Organizacjami Pozarządowymi, członkiem Rady ds. Polityki Senioralnej przy Ministrze Pracy i Polityki Społecznej, kierownikiem Grupy Roboczej przygotowującej projekt ustawy o pomocy osobom niesamodzielnym, inicjatorem koalicji na rzecz opieki długoterminowej. Rozmowę przeprowadzono w czerwcu 2013 r.*

?

RAFAŁ BAKALARCZYK: *Panie Senatorze, na jakim etapie są w tej chwili prace nad projektem ustawy o pomocy osobom niesamodzielnym? Kiedy jest szansa na jego przyjęcie?*

MIECZYŚLAW AUGUSTYN: Obecny etap prac nad ustawą to zaawansowane założenia do projektu. Są one obecnie konsultowane w resorcie pracy i polityki społecznej, Biurze Legislacyjnym Senatu, podczas regionalnych konferencji konsultacyjnych itd. Przebieg tych konsultacji to obfity plon uwag do ustawy, które Grupa Robocza (tworząca projekt) systematycznie rozpatruje. Równolegle Koalicja „Na pomoc niesamodzielnym” intensyfikuje swoje działania informacyjne oraz konsoliduje interesariuszy. Jako zespół chcielibyśmy być gotowi z projektem jeszcze w tym roku.

?

R.B.: *Można przewidzieć, że czynnik finansowy może ograniczyć tempo wprowadzenia zmian. Czy projekt przewiduje podniesienie wydatków budżetowych/samorządowych na ten cel? Skąd mają pochodzić pieniądze na wypłatę przewidzianego w projekcie czeku opiekuńczego?*

M.A.: Rzeczywiście możliwości finansowania zmian to podstawowy warunek powodzenia. Wiemy, jak kiepski jest stan budżetu państwa i budżetów samorządów w dobie spowolnienia gospodarczego. W zakresie finansowania usług w opiece nad niesamodzielnymi dokonaliśmy rzetelnej analizy już ponoszonych wydatków i zauważyliśmy, że na opiekę długoterminową obecnie wydajemy więcej niż 10 mld zł rocznie. Proponujemy racjonalizację tych wydatków tak, aby były zaadresowane przede wszystkim do najbardziej potrzebujących. Dotyczy to głównie zasiłku i dodatku pielęgnacyjnego, zwłaszcza w części, która przyznawana jest obecnie każdej osobie po 75. roku życia. Dwa ważne zastrzeżenia: to tylko propozycja, tzn. że nie my będziemy podejmować ostateczną decyzję, lecz rząd i parlament, jeśli będzie przyzwolenie opinii publicznej, a ponadto nikomu, kto dostaje wymienione świadczenia na obecnych zasadach, nie będą one zmieniane. Uważamy jednak, że lepszy będzie wysokiej wartości czek opiekuńczy dla wymagających opieki, aniżeli niski dodatek pielęgnacyjny dla wszystkich.

?

R.B.: *Czy w dłuższej perspektywie da się obronić naszą reformę jako społeczną inwestycję, z której nakłady z czasem się zwracają?*

M.A.: Opieka nad niesamodzielnymi będzie z roku na rok coraz bardziej kosztowna: dla rodzin, dla budżetu, dla samorządów. Wynika to z trzeciej fazy zmiany demograficznej, w którą weszliśmy. Można jednak przez racjonalizację systemu ograniczyć wysokość wydatków, tworząc wolny (choć częściowo regulowany), konkurencyjny rynek usług opiekuńczych. Wtedy, oprócz wydatków, pojawią się też dochody, nowe firmy (około 10 tys.) i miejsca pracy (około 200 tys.), wpływy podatkowe zarówno na poziomie budżetu państwa, jak i samorządu. Samorzady, dzięki

Polityka senioralna

OLGA KAMIŃSKA rozmawia z **KRZYSZTOFEM WIĘCKIEWICZEM**, *dyrektorem Departamentu Pożytku Publicznego w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej, wykładowcą w Instytucie Polityki Społecznej UW, uczestnikiem wielu badań nad społecznymi problemami młodzieży, miejscem i rolą trzeciego sektora oraz ekonomii społecznej w systemie usług społecznych, autorem i współautorem raportów oraz artykułów i referatów dotyczących tej problematyki. Rozmowę przeprowadzono w lipcu 2013 r.*

? **OLGA KAMIŃSKA:** *W ostatnim czasie obserwować możemy wzrost zainteresowania problematyką senioralną. Wiąże się z tym szerszy kontekst, który można określić jako poszerzający się zakres działań różnych podmiotów, w tym Unii Europejskiej oraz państwa, na rzecz tej grupy. Na początek może kwestie definicyjne. Jak rozumie Pan pojęcie „polityki senioralnej”?*

KRZYSZTOF WIĘCKIEWICZ: Polityka senioralna jest szczególnym rodzajem polityki publicznej. Rozumiem ją jako działalność państwa, samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych oraz innych interesariuszy na rzecz zaspokajania potrzeb, reprezentowania interesów demograficznie, ale także społecznie i ekonomicznie wyodrębnionej grupy w wymiarze podmiotowym. Jednym słowem jest to polityka publiczna kierowana do grupy społecznej zidentyfikowanej z punktu widzenia demograficznego, społecznego, ekonomicznego. Często dochodzą do tego liczne konteksty kulturowe, terytorialne; znaczenie mają także uwarunkowania o charakterze zdrowotnym. To wszystko konstytuuje status tej grupy i jest na tyle ważne, żeby ją wyodrębnić i dedykować jej politykę.

Należy podkreślić, że polityka ta ma podłoże obiektywne – starzejące się społeczeństwo, w którym przeciętne dalsze trwanie życia zwiększa się. Wraz z tym procesem wszystkie fazy życia sekwencyjnie prowadzą do starości. Muszą być także temu podporządkowane i wchodzić w relacje z tą problematyką. Zgodnie z ogłoszeniem przez ONZ roku 1999 Międzynarodowym Rokiem Seniorów, myślenie o starości, ale nie paraliżującej naszą aktywność, powinno się rozpoczynać wraz z przyjściem na świat. Jest to bardzo istotna kwestia, w której politykę dedykowaną konkretnemu podmiotowi należałoby w takiej konwencji ująć. Mówiąc o aktywności w politykach publicznych państwa, samorządu, organizacji pozarządowych i innych interesariuszy, trzeba też wspomnieć o samoorganizacji osób starszych. Właśnie o tej formule samoorganizacji myślałem, mówiąc o sektorze pozarządowym i innych interesariuszach.

Polityka publiczna powinna być polityką partycypacyjną, do której – oprócz ogólnej myśli dotyczącej kierunków działań w tym zakresie ze strony państwa – muszą być włączeni bezpośrednio zainteresowani i uczestniczyć w formułowaniu celów tej polityki oraz jej priorytetów. Wówczas możemy powiedzieć, że polityka publiczna, jaką jest polityka senioralna, jest jednym ze składników *governance*, dobrego rządzenia.

? **O.K.:** *Warto zatem podkreślać sprzężenie zwrotne między polityką kierowaną ogólnie a odzwierciedleniem z niższego poziomu. Czyba ważną jest również komunikacja między poszczególnymi interesariuszami?*

K.W.: Tak, zdecydowanie. W pewnym miejscu różne podejścia muszą się spotkać ze sobą. Kiedy tworzy się polityki publiczne adresowane i dedykowane grupom społecznym, mają one wymiar horyzontalny. Trzeba szukać tych bezpośrednich interesariuszy i z ich udziałem tworzyć po-

Debata studencko-ekspertcka Zakładu Zabezpieczenia Społecznego IPS UW oraz Studenckiego Koła Naukowego Pracy i Zabezpieczenia Społecznego „Solidaritatis”

STEFAN KOŁUCKI

doktorant UW

STRESZCZENIE: *Niniejszy tekst prezentuje przebieg debaty studencko-ekspertckiej, zorganizowanej przez Zakład Zabezpieczenia Społecznego Instytutu Polityki Społecznej UW oraz Studenckie Koło Naukowe Pracy i Zabezpieczenia Społecznego „Solidaritatis”. Podczas debaty dyskutowano o przeszłości, teraźniejszości i przyszłości nietypowych form zatrudnienia.*

Nietypowe formy zatrudnienia – fakty i mity

Warszawa, 6.03.2013 r.

W dniu 6 marca 2013 r. na Uniwersytecie Warszawskim odbyła się debata pt. *Nietypowe formy zatrudnienia – fakty i mity*, zorganizowana przez Zakład Zabezpieczenia Społecznego Instytutu Polityki Społecznej UW oraz Studenckie Koło Naukowe Pracy i Zabezpieczenia Społecznego „Solidaritatis”.

Debatę otworzyła prof. Gertruda Uścińska, kierownik Zakładu Zabezpieczenia Społecznego IPS UW, podkreślając, że tematyka debaty wpisuje się w dyskurs publiczny o nietypowych formach zatrudnienia i konsekwencjach wynikających z ich stosowania. Nawiązała do zielonej księgi Komisji Europejskiej poruszającej kwestie modernizacji prawa pracy w XXI wieku, w której znalazł się zapis dotyczący nietypowych form zatrudnienia, szans i zagrożeń, jakie niosą za sobą oraz do strategii lizbońskiej, w której również odniesiono się do takich form. W strategii tej akcentowano ściśle powiązane elastycznych form zatrudnienia z bezpieczeństwem socjalnym pracownika.

Profesor przywołała także konkluzje ekspertów europejskich zajmujących się prawem pracy, mówiące, że realizacja założeń strategii lizbońskiej nie zakończyła się sukcesem. Rekomendacje te wskazywały na potrzebę poszukiwania nowych form i rozwiązań aktywności i mobilności pracowników oraz na potrzebę równowagi i rozważnego uwzględniania interesów zarówno pracowników, jak i pracodawców.

Wprowadzenie do debaty zakończyła konkluzją, iż w dniu dzisiejszym, patrząc z perspektywy czasu, należy debatować na temat nietypowych form zatrudnienia, jednocześnie mając w pamięci zalecenia i uwagi ekspertów unijnych.

W pierwszej części debaty prelegenci prezentowali różne podejścia do nietypowych form zatrudnienia. Jako pierwszy głos zabrał Konrad Kijewski (student prawa na UW), który przedstawił aspekt prawny nietypowych form zatrudnienia. Zaznaczył, iż nie istnieje jednolita definicja tego pojęcia w świetle prawa pracy, przez co należy podjąć próbę stworzenia własnej definicji, która by określała nietypowe formy zatrudnienia. Powinna ona obejmować inne formy pracy, niż typowe formy zatrudnienia, takie jak: umowy o zastępstwo, na czas wykonywania określonej pracy, na okres próbny, zadaniowy czas pracy, telepracę, umowę zlecenia czy umowę o dzieło.

Przegląd krajowych i zagranicznych nowości wydawniczych

MARTA WITEK
doktorantka UW

STRESZCZENIE: *Artykuł prezentuje polsko- i angielskojęzyczne publikacje wydane w ostatnich latach. Są to książki, komentarze do ustaw oraz raporty dotyczące problematyki zabezpieczenia społecznego i prawa pracy, przedstawiające najnowsze osiągnięcia badawcze w tych dziedzinach.*

Publikacje książkowe

Becker U., Pennings F., Dijkhoff T. (ed.)
International Standard – Setting and Innovations in Social Security
Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, Law & Business 2013

W książce przedstawiono międzynarodowe standardy dotyczące ochrony socjalnej, które zestawiono ze zmianami zachodzącymi w ramach systemów zabezpieczenia społecznego zarówno państw rozwiniętych, jak i rozwijających się. Autorzy zwrócili uwagę na utrzymujące się różnice w zabezpieczeniu społecznym różnych państw i aktualne kwestie problemowe, których występowanie jest powiązane z problematyką zabezpieczenia społecznego, w tym m.in. tematykę ubóstwa, zdrowia, migracji, opieki długoterminowej.

Celem przeprowadzonej przez autorów analizy było wskazanie wpływu przedstawionych standardów na krajowe rozwiązania w zakresie zabezpieczenia społecznego, a także odpowiedź na pytanie, czy odpowiadają one na występujące kwestie problemowe oraz potrzeby rozwiniętych systemów zabezpieczenia społecznego. W konkluzji dokonali oceny zasadności wprowadzania nowych standardów międzynarodowych dotyczących ochrony socjalnej.

W pracy nad publikacją uczestniczyło 24 specjalistów. Analizy dokonane przez autorów stanowią przyczynek dla dalszych działań w obszarze standardów w zakresie zabezpieczenia społecznego ludności, podejmowanych przez organizacje międzynarodowe.

M. Korda
The Role of International Social Security Standards.
An in-depth study through the case of Greece
Intersentia 2013

Publikacja podejmuje tematykę międzynarodowych standardów w zakresie zabezpieczenia społecznego, ustanowionych przez Międzynarodową Organizację Pracy oraz Radę Europy w celu zapewnienia odpowiedniego poziomu ochrony socjalnej oraz rozwoju zabezpieczenia społecznego.

Noty o autorach

RAFAŁ BAKALARCZYK – absolwent polityki społecznej w Instytucie Polityki Społecznej UW i europejskiej socjologii politycznej w Dalarna Hogskolan; doktorant na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW; sekretarz kwartalnika naukowego „Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje”. Ekspert Fundacji Naukowej Norden Centrum. Specjalizacje się w systemie opieki długoterminowej, nordyckim modelu *welfare state*, gerontologii społecznej, polityce edukacyjnej i problematyce wykluczenia społecznego.

SYLWIA DANIŁOWSKA – absolwentka europeistyki i polityki społecznej, doktorantka na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW, przygotowuje pracę doktorską na temat duńskiej polityki *flexicurity*. Pracuje w Państwowym Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w Warszawie. Ekspert Fundacji Naukowej Norden Centrum. Współautorka książek: *Spółczesność i kultury Europy* (2010), *Polska prezydencja w Radzie Unii Europejskiej* (2011), *Europa Socjalna. Iluzja czy rzeczywistość?* (2011).

OLGA KAMIŃSKA – doktorantka UW. Zainteresowania naukowe: zabezpieczenie społeczne, działalność socjalna, ekonomia społeczna.

KONRAD KIJEWSKI – absolwent polityki społecznej w Instytucie Polityki Społecznej UW oraz student IV roku prawa Uniwersytetu Warszawskiego. Interesuje się tematyką zabezpieczenia społecznego oraz prawa pracy.

STEFAN KOŁUCKI – absolwent Instytutu Polityki Społecznej UW, doktorant na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW.

JANINA PETELCZYC – absolwentka Instytutu Polityki Społecznej UW (2010). Pisze pracę doktorską na temat pracowniczych programów emerytalnych w Polsce i Europie. Zainteresowania naukowe: zabezpieczenie społeczne, polityka rodzinna, międzynarodowa porównawcza polityka społeczna, socjologia miasta, polityka społeczna w Skandynawii, a także w Brazylii i w państwach Afryki Południowej.

PAULINA ROICKA – asystent w Zakładzie Prawa Pracy i Zabezpieczenia Społecznego Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych oraz doktorantka na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW. Interesuje się międzynarodową porównawczą polityką społeczną, ze szczególnym uwzględnieniem problemów zabezpieczenia społecznego, zagadnieniami ubóstwa i wykluczenia społecznego.

BEATA SAMORAJ-CHARITONOW – dr, adiunkt w Instytucie Polityki Społecznej UW, wykładowca w Okręgowej Izbie Lekarskiej w Warszawie. Stypendystka i studentka Freie Universität, Humboldt Universität w Berlinie oraz Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Absolwentka studiów w Instytucie Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego, studiów na Wydziale Informatyki Polsko-Japońskiej Wyższej Szkoły Technik Komputerowych w Warszawie oraz studiów w zakresie zarządzania badaniami naukowymi Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji w Lublinie. Autorka ponad 40 prac naukowych z zakresu polityki społecznej, uczestniczka i kierowniczką w kilkunastu krajowych i międzynarodowych projektach badawczych. Członek Prezydium Zarządu Polskiego Towarzystwa Polityki Społecznej.

BERND SCHULTE – dr., trESS Visiting Expert, Consultant, 1980–2011 Research Fellow at the Max Planck Institute for Foreign and International Social Law.

GERTRUDA UŚCIŃSKA – profesor UW, pracownik naukowy w Instytucie Polityki Społecznej UW oraz Zakładzie Prawa Pracy i Zabezpieczenia Społecznego Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych. Specjalizuje się w porównawczej polityce społecznej z zakresu zabezpieczenia społecznego, aspektach prawnych i społecznych rozwiązań międzynarodowych w tej dziedzinie. Kierownik i eks-

pert w programach badawczych uczelni wyższych i instytutów naukowo-badawczych państw członkowskich UE w związku z realizacją programów badawczych. Autorka raportów krajowych dotyczących implementacji regulacji wspólnotowych dotyczących prawa swobodnego przemieszczania się osób pracujących i członków ich rodzin oraz koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, a także publikacji z zakresu polityki społecznej, ubezpieczenia społecznego, prawa europejskiego. Członek Zespołu ds. ratyfikacji Europejskiej karty społecznej RE. Udział w pracach nad ratyfikacją konwencji nr 102 MOP-u o normach minimalnych w dziedzinie zabezpieczenia społecznego oraz w pracach przedakcesyjnych do UE. Obecnie ekspert krajowy w obszarze prawa koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego w związku z programami UE w tej dziedzinie. Członek Komitetu Nauk o Pracy i Polityce Społecznej PAN.

MARTA WITEK – doktorantka UW. Zainteresowania badawcze: zabezpieczenie społeczne, międzynarodowa porównawcza polityka społeczna.

Informacje dla autorów publikacji

Zabezpieczenie Społeczne. Teoria, Prawo, Praktyka. Zeszyty Naukowe Zakładu Zabezpieczenia Społecznego IPS UW to nowy periodyk na naukowym rynku wydawniczym. Wersja papierowa jest pierwotną wersją czasopisma. Wszystkie teksty są recenzowane.

PROCEDURA RECENZyjNA

Nadesłany tekst jest recenzowany w trybie *double-blind review proces*, w którym autor(zy) i recenzenci nie znają swoich tożsamości.

Recenzja ma formę pisemną i kończy się jednoznacznym wnioskiem o dopuszczeniu artykułu do publikacji bez poprawek, o dopuszczeniu artykułu do publikacji z poprawkami lub o jego odrzuceniu.

Recenzja sporządzana jest na formularzu zamieszczonym na stronie internetowej Zakładu Zabezpieczenia Społecznego IPS UW.

ZASADY PUBLIKOWANIA W ZESZYTACH NAUKOWYCH ZZS IPS UW

Zasady publikacji są zgodne z wymogami Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Prace przygotowane niezgodnie z zamieszczonymi poniżej formalnymi wymaganiami nie będą przyjmowane do redakcji.

1. Do redakcji należy przesłać pocztą elektroniczną w jednym pliku:

- **tekst** w edytorze Word; w tekście prosimy używać wyłącznie koloru czarnego (dotyczy czcionki, tabel, wykresów, aneksów);
- **pismo do redakcji**, w którym autor zwraca się do niej o wydrukowanie pracy w czasopiśmie (jest to formalna zgoda autora na publikację pracy w wersji papierowej), podaje pełne imię i nazwisko, tytuł naukowy (zawodowy) lub stopień naukowy, dokładny adres do korespondencji, adres poczty elektronicznej, numer telefonu kontaktowego (tel. kom.), miejsce pracy, uczelnię oraz krótką notkę o sobie;
- **oświadczenie** o tym, że nadesłany materiał nie był dotąd publikowany i został przedłożony wyłącznie do redakcji *Zabezpieczenie Społeczne. Teoria, Prawo, Praktyka. Zeszyty Naukowe Zakładu Zabezpieczenia Społecznego IPS UW*

2. Warunkiem opublikowania tekstu jest pozytywna opinia recenzenta potwierdzona decyzją redaktor naczelnej oraz uwzględnienie zgłoszonych przez recenzenta i redaktor naczelną uwag i poprawek.

3. W przypadku tekstu dwojga lub więcej autorów prosimy o dokładnie podanie, na czym polegał wkład każdego z autorów oraz jaki jest jego procentowy udział w tekście. Redakcja powinna uzyskać również informację o źródłach finansowania publikacji, wkładzie instytucji naukowo-badawczych, stowarzyszeń i innych podmiotów.

4. *Ghostwriting i guest authorship* są przejawem nierzetelności i wszelkie wykryte przypadki będą demaskowane, włącznie z powiadomieniem odpowiednich podmiotów.

5. Redakcja zastrzega sobie prawo dokonywania w nadesłanych materiałach niezbędnych skrótów, poprawek redakcyjnych, zmian tytułu i innych zgodnie z wymaganiami czasopisma bez porozumienia z autorem.

6. Redakcja nie zwraca przesłanych tekstów oraz materiałów niezamówionych.

7. Autorzy opublikowanych artykułów otrzymają bezpłatnie jeden egzemplarz czasopisma przesłany pod wskazany adres korespondencyjny.

SPOSÓB PRZYGOTOWANIA MATERIAŁÓW DO PUBLIKACJI

1. Objętość tekstu nie powinna przekraczać 1 arkusza wydawniczego (20 stron maszynopisu).
2. Podstawowy tekst artykułu powinien być pisany Times New Roman **12 pkt. z półtora odstępem i z wcięciami akapitowymi**. Tekst powinien mieć ponumerowane strony.

STRUKTURA TEKSTU

1. **Tytuł w języku polskim** (w przypadku recenzji: autor recenzowanej publikacji, tytuł recenzowanej publikacji, ewentualnie redaktor/redaktorzy publikacji, wydawca, miejsce wydania, rok wydania, liczba stron).

2. **Imię i nazwisko autora tekstu** (w przypadku recenzji dodanie przed nazwiskiem słowa RECENZJA. W przypadku wywiadów: imię i nazwisko autora oraz informacja z kim jest przeprowadzony wywiad, kilka zdań o rozmówcy oraz data przeprowadzenia rozmowy).
3. **Afiliacja** autora tekstu.
4. **Streszczenie po polsku** zaczynające się od słowa STRESZCZENIE (ok. 1000 znaków).
5. **Właściwy tekst** z podziałem na **śródytuły** I, II i III rzędu, które powinny mieć zróżnicowany stopień i wyróżnienie; przypisy na dole strony). Tekst powinien mieć wstęp, cel pracy, metodologię, wyniki badań i analiz, podsumowanie lub wnioski, wykorzystaną literaturę, przywoływane strony internetowe, wymieniane akty prawne.
6. **Literatura** (według kolejności alfabetycznej).
7. **Strony internetowe**.
8. **Akty prawne** (w podziale na międzynarodowe i polskie, a następnie wg ważności aktu i daty opublikowania), jeżeli w tekście autor powołuje się na dokumenty prawne (m.in. traktaty, konwencje, zalecenia, karty, ustawy, rozporządzenia, uchwały i wyroki sądów międzynarodowych i polskich)
9. **Tytuł w języku angielskim** (w przypadku recenzji: tytuł recenzowanej publikacji w języku angielskim, dalej w języku polskim – autor recenzowanej publikacji, tytuł recenzowanej publikacji, ewentualnie redaktor/redaktorzy publikacji, wydawca, miejsce wydania, rok wydania, liczba stron).
10. **Imię i nazwisko autora** (w przypadku recenzji dodanie przed nazwiskiem słowa Reviewed by. W przypadku wywiadów – imię i nazwisko, a dalej interview with + imię i nazwisko rozmówcy oraz jego funkcja/stanowisko).
11. **Streszczenie w języku angielskim** zaczynające się od słowa SUMMARY (ok. 1000 znaków).
12. Artykuł powinien zawierać **słowa kluczowe w języku polskim i w języku angielskim**.
13. **Przypisy** – komentarze, objaśnienia, uwagi dodatkowe autorów lub wydawcy odnoszące się do wskazanych wyrazów, zwrotów lub fragmentów tekstu umieszczamy na dole strony. Przypisy powinny mieć numerację liczbową. W przypadku tylko dwóch przypisów należy stosować dla oznaczenia znaki graficzne (jedna gwiazdka i dwie gwiazdki).
14. **Przypisy bibliograficzne** prosimy umieszczać na dole strony według następującego schematu:
  - inicjał imienia i pełne nazwisko autora
  - tytuł publikacji zapisany kursywą
  - wydawnictwo, miejsce wydania i rok wydania
  - ewentualnie strona lub zakres stron
 UWAGA: Każdy element przypisów bibliograficznych należy oddzielić przecinkiem, a na końcu wstawić kropkę.

Przykłady

- N. Barr, P. Diamond, *Reforming pensions: Principles, analytical errors and policy directions*, „International Social Security Review” 2009, Vol. 62, No 2.
- L. Frąckiewicz, *Karta praw człowieka starego*, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa 1985, s. 24–34.
- K. Hirose, *Pension reform in Central and Eastern Europe in times of crisis, austerity and beyond*, Raport ILO, Budapest 2011, s. 23.
- Z. Jacukowicz, *Koszt indywidualnych wynagrodzeń, a szara strefa płac*, „Polityka Społeczna” 2006, nr 8, s. 9–12.
- E. Kryńska (red.), *Flexicurity w Polsce, diagnoza i rekomendacje*, MPiPS, Departament Rynku Pracy, Warszawa 2009, s. 56.
- M. Książkowski, *Polityka społeczna. Wybrane aspekty porównań międzynarodowych*, Biblioteka Pracownika Społecznego, „Śląsk”, Katowice 1999.
- A. Kurzynowski, wystąpienie w dyskusji sesji plenarnej pt. *Dylematy polityki społecznej*, XXX Konferencja polityków społecznych pt. „Polityka społeczna w dobie postępu i rozwoju społeczno-gospodarczego”, Łochów 14–16.05.2012 r.
- K. Müller, *Privatizing Old-age Security: Latin America and Eastern Europe Compared, Research Report*, Frankfurt; [za:] M. Żukowski, *Reformy emerytalne w Europie*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Poznań 2006.
- A. Reilly, *Raport Pensions at a glance 2011*, referat na międzynarodowej konferencji pt. „Reforma systemów emerytalnych w Europie Centralnej i Wschodniej”, Warszawa, 6–7.10.2011 r.
- Rocznik Statystyczny 2008*, GUS, Warszawa 2009.
- Rocznik statystyczny ubezpieczeń społecznych 2006–2008*, ZUS, Warszawa 2009.

W przypadku **odesłania do tekstu w pracy zbiorowej** przypis należy zapisać następująco:

- inicjał imienia i pełne nazwisko autora/autorów
- tytuł rozdziału zapisany kursywą
- [w:]
- inicjał imienia i pełne nazwisko redaktora/redaktorów pracy zbiorowej, ewentualnie skrót „(red.)”
- tytuł publikacji pracy zbiorowej zapisany kursywą
- wydawnictwo, miejsce i rok wydania
- zakres stron

UWAGA: Każdy element odesłania do tekstu w pracy zbiorowej należy oddzielić przecinkiem, a na końcu wstawić kropkę.

Przykłady

- G. Gorzelak, *Kryzys finansowy w krajach Europy Środkowej i Wschodniej*, [w:] A. Tucholska, *Europejskie wyzwania dla Polski i jej regionów*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2010.
- M. Góra, *Koszty, oszczędności oraz efekty zewnętrzne związane z wprowadzeniem nowego systemu emerytalnego*, [w:] *Nowy system emerytalny w Polsce – wpływ na krótko- i długoterminowe perspektywy gospodarki i rynków finansowych*, Zeszyty BRE Bank – CASE nr 57.
- T. Szumlich T., *Emerytury dla kobiet – otoczenie kontra system*, [w:] P. Błędowski (red.), *Między transformacją a integracją. Polityka społeczna wobec problemów współczesności*, SGH, Warszawa 2004.

Jeśli publikacja była już cytowana w tekście i jest to jedna z co najmniej dwóch przywołanych prac danego autora, stosuje się zapis: inicjał imienia i nazwisko, początek tytułu kursywą, wielokropki, skrót „op. cit.”, ewentualnie numery stron.

Przykłady

- M. Książkowski, *Polityka społeczna...*, op. cit., s. 23–45.
- K. Hirose, *Pension reform in Central and Eastern Europe...*, op. cit., s. 34.
- E. Kryńska (red.), *Flexicurity w Polsce...*, op. cit.

Powołania na dokumenty elektroniczne powinny zawierać:

- autora(autorów)
- tytuł (w formie występującej w źródle)
- typ nośnika podany w nawiasie kwadratowym, np. [online]
- można sprecyzować także typ publikacji, np. [baza danych online]
- wydawcę i miejsce wydania
- datę wydania
- stronę internetową
- datę pobrania

UWAGA: Każdy element powołania na dokumenty elektroniczne należy oddzielić przecinkiem, a na końcu wstawić kropkę.

Przykłady

- Averting The Old Age Crisis. Policies to Protect the Old and Promote Growth*, A World Bank Policy Research Report, Oxford University Press, New York 1994, www.springerlink.com/content/8234258m0r23w13m; pobrano 23.05.2012.
- M. Ludwiński, *Wiedza o finansach – jak powstał KRUS?* dla Wydawnictwa Naukowego, <http://www.twoja-firma.pl/wiadomosc/16813645,wiedza-o-finansach-jak-powstal-krus.html>, pobrano 24.05.2012.
- D. Stańko, *Wpływ systemu emerytalnego na gospodarkę*, [za:] M. Góra, *System emerytalny*, Warszawa 2009, http://inepan.waw.pl/pliki/studia_ekonomiczne/Studia%202010%203%204%20stanko.pdf, pobrano 10.05.2012.
- Sprawozdanie z działalności Komisji Nadzoru Finansowego w 2011 r.*, raport Komisji Nadzoru Finansowego, www.knf.org.pl, pobrano 28.04.2012.
- Zielona księga na rzecz adekwatnych, stabilnych i bezpiecznych systemów emerytalnych w Europie*, Komisja Europejska, Bruksela, 7.7.2010, KOM(2010)3650 wersja ostateczna, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0365:FIN:PL:PDF>, pobrano 18.03.2012.

15. W przypadku **powoływania polskiego aktu prawnego** prosimy stosować zapis:

DzU 2003, nr 65, poz. 595 z późn. zm.

W przypadku **powoływania unijnego aktu prawnego** prosimy stosować zapisy:
Dz.U. L 157 z 15.6.2011, s. 1.

W przypadku **powoływania polskich orzeczeń sądowych** prosimy stosować następujące zapisy:

Wyrok SN z 12 II 2010 r., I CSK 430/07.

Wyrok TS UE z 22 V 2008 r. w sprawie *Nerkowska przeciwko ZUS* C-499/06.

16. **Literaturę** umieszczamy na końcu tekstu w kolejności alfabetycznej. Tytuły czasopism podajemy w pełnym brzmieniu w cudzysłowie.

LITERATURA

Averting the Old Age Crisis. Policies to Protect the Old and Promote Growth, A World Bank Policy Research Report, Oxford University Press, New York 1994.

Barr N., Diamond P., *Reforming pensions: Principles, analytical errors and policy directions*, „International Social Security Review” 2009, Vol. 62, No 2.

Golinowska S. (red.), *Bazowe systemy emerytalno-rentowe w świecie*, Studia i Materiały, z. 16(389), IPiSS, Warszawa 1993.

Golinowska S. (red.), *Dodatkowe systemy emerytalne w świecie*, Studia i Materiały, z. 9(399), IPiSS, Warszawa 1994.

Księżopolski M., *Polityka społeczna w różnych krajach i modele polityki społecznej*, [w:] G. Firlit-Fesnak, M. Szyłko-Skoczny (red.), *Polityka społeczna*, PWN, Warszawa 2007.

Müller K., *Privatizing Old-age Security: Latin America and Eastern Europe Compared*, Research Report, Frankfurt; za M. Żukowski, *Reformy emerytalne w Europie*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Poznań 2006.

Pensions at a Glance: Retirement-Income Systems in OECD countries, OECD Publishing, Paris 2011.

Smeeding T.M., Williamson J., *Income maintenance in Old Age: What Can Be Learned From Cross-National Comparisons*, Luxembourg Income Study Working Paper no. 263, Luxembourg 2011.

Stańko D., *Wpływ systemu emerytalnego na gospodarkę*, [za:] M. Góra, *System emerytalny*, Warszawa 2009, http://inepan.waw.pl/pliki/studia_ekonomiczne/Studia%202010%203%204%20stanko.pdf, pobrano 10.05.2012.

Population Prospects: the 2011 (2011), Volume I i II: Comprehensive Tables, United Nations, New York.

Żukowski M., *Wielostopniowe systemy zabezpieczenia emerytalnego w Unii Europejskiej i w Polsce*, Zeszyty Naukowe, Zeszyt 151, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznań 1997.

17. **Adresy internetowe** podajemy po literaturze z datą pobrania.

STRONY INTERNETOWE

<http://europa.eu/volunteering/pl/home2>, pobrano 18.08.2012.

<http://delegowanie.pl/content/planowana-nowelizacja-tytu%C5%82%C3%B3w-ii-rozporzadze-%C5%84-8832004-oraz-9872009>, pobrano 17.05.2012.

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/provisoire/2012/04-18/0121/P7_TA-PROV\(2012\)0121_PL.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/provisoire/2012/04-18/0121/P7_TA-PROV(2012)0121_PL.pdf), pobrano 17.05.2012.

18. **Akty prawne** podajemy po literaturze i stronach internetowych (kolejność wg ważności i daty wydania)

AKTY PRAWNE

Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r.

Ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (DzU 1991, nr 7, poz. 24 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (tekst jedn. DzU 2004, nr 8, poz. 66 z późn. zm.).

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie domów pomocy społecznej (DzU z 2012 r., poz. 964).

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 lipca 2008 r. (sygn. akt P 27/07).

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 12 grudnia 2012 r. (II SA/Po 891/12).